

LUNDS UNIVERSITET
Musikhögskolan i Malmö

”De glittrar liksom igen”

Om hur organisationer arbetar med flyktingbarn och vad en pedagog med skapande inriktning kan tillföra detta arbete.

Namn

Stina Abrahamsson

Examensarbete, 15 högskolepoäng
Malmö, Januari 2009

Sammanfattning

Denna studie har som huvudsyfte att undersöka hur organisationer arbetar med flyktingbarn och på vilket sätt en pedagog med skapande inriktning (till exempel en musklärare) kan arbeta för att förbättra flyktingbarns situation i Sverige och i världen. Studien utgår från tre intervjuer med människor som är aktiva inom tre olika organisationer i Sverige. Dessutom tar studien upp integrationsprojektet *Tillsammans* och jämför det med information från teoridel och informanternas information.

Slutsatser som kunnat dras från resultatkapitlet är att om organisationer som arbetar med flyktingbarn samarbetade mer med pedagoger med skapande inriktning skulle flyktingbarns situation kunna påverkas positivt eftersom detta är en kraftfull kombination av kunskap och erfarenheter. Det kan också vara av betydelse att fler musikpedagoger får upp ögonen och också erbjuds kunskap som kan behövas vid arbete med flyktingbarn. För att detta skall ske borde kanske fler kurser inom detta område erbjudas vid musikhögskolor.

Nyckelord: flyktingbarn, organisationer, skapande metoder, samarbete.

Abstract

The main purpose with this essay is to study how different organisations work with refugee children and in what ways a teacher with creative skills (i.e a music teacher) can help to improve refugee children's situation in Sweden (and in the world). The study is based on interviews with three persons who actively work with three different organisations in Sweden. Furthermore this study presents the intergration project *Tillsammans (Together)* and compares it with information from the theory chapter and also with the information from the informants.

Conclusions are that if organisations working with refugee children collaborated more with teachers with creative skills, the situation for refugee children would be affected in a positive way because this is a powerful combination of knowlegde and experience. It could also be of importance that music-teachers would recieve more information and also are given the opportunity to get more knowledge that could be needed while working with refugee children. These courses should be provided more on the music universities.

Keywords: refugee children, organisations, creative methods, collaboration.

Innehållsförteckning

”De glittrar liksom igen”	1
Inledning.....	4
1.1 Tillsammans.....	5
1.2 Egna reflektioner kring Tillsammans.....	6
Syfte	8
Teoretisk bakgrund och tidigare studier	9
2.1 Det friska barnet.....	9
2.2 Barnet med erfarenhet av krig och/eller flykt.....	9
2.3 Hopp.....	10
2.4 Familjen.....	10
2.5 Tillvarotillstånd.....	10
2.6 Vuxenbarnet.....	11
2.7 PTSD.....	11
2.8 STOP.....	12
2.9 Föräldrar	13
2.10 War Child	14
2.11 The Hope Project	16
2.12 Mellanområdet	16
2.13 KASAM.....	16
2.14 Statistik.....	17
2.15 Sammanfattning	17
Metod och Material.....	19
4.1 Intervjuns upplägg.....	19
4.2 Urval.....	20
4.3 Studiens tillvägagångssätt	21
4.4 Litteratur	21
4.5 Etiska överväganden	21
Resultat	22
5.1 Röda Korset.....	22
5.2 Lena om Tillsammans	26
5.3 Barn i Väntan.....	27
5.4 Clownen Utan Gränser.....	32
5.5 Sammanfattning	34
Diskussion.....	35
6.1 Nya möjligheter	35
6.2 Skapande metoder.....	35
6.3 Teorin i praktiken.....	36
6.4 Mellanområdet.....	37
6.5 Att ge tillbaka hoppet.....	37
6.6 Tillsammans.....	38
6.7 Samarbeta mera!	38

Slutsats.....	40
Referenser.....	41

Inledning

Jag har länge varit engagerad i olika former av föreningsarbete och på min vandring mot att bli rytmikpedagog har jag haft stor nytta av mina erfarenheter och kunskaper jag fått genom att just vara ideellt engagerad. Det är genom att arbeta både lokalt, nationellt och internationellt med fredsutbildning för främst barn och ungdomar, som jag på allvar har börjat tänka på de mer utsatta grupperna i vårt samhälle. Genom att arbeta med integrationsprojekt både har legat i tiden och att jag alltid trott på att vi alla kan göra något för att positivt förändra vårt samhälle, har frågorna kring just arbete med flyktingar och flyktingbarn blivit alltmer brännande hos mig.

För mig har musiken varit min positiva väg i livet. Att få spela ett instrument, att använda min kropp, att uttrycka mig själv och att få vara en del av ett sammanhang har varit mycket viktigt. Utan det hade mitt liv sett väldigt annorlunda ut idag. Att senare få erfarenhet av projekt som aktivt och medvetet arbetar med kreativitet som metod för att nå integration har lett till min nyfikenhet i ämnet.

Hösten 2004 fick jag förfrågan om att vara med och utforma en projekttid som byggde på grundtanken: *Målet är integration, metoden är kreativitet*. För min del har detta tankesätt följt mig igenom mina studier vid Musikhögskolan i Malmö, dels i form av hur man arbetar med integration mellan människor och samhällen, och dels genom hur kreativa metoder som till exempel musik, dans, drama och konst kan vara hjälpmedel till ett mer integrerat samhälle. Dessa tankar i kombination med arbete och mångårig erfarenhet av projekt- och lägerarbete i den ideella och fredsutbildande organisationen CISV gjorde att projektet *Tillsammans* fick sin utformning och att min uppsats handlar om det den gör.

1.1 Tillsammans

Tillsammans är ett kreativt dagläger för barn och ungdomar där man träffas under en veckas tid mellan 9-17 och arbetar med till exempel musik, dans, drama, konst och skrivarkonst. Dessa aktiviteter varvas med olika typer av lekar, gruppaktiviteter och övningar, allt för att stärka gruppen som helhet och för att leken ska vara i fokus. Veckan avslutas med en stor föreställning för vänner och föräldrar.

Barngruppen som har åldern 10-13 år har haft mellan 25 och 35 deltagare. De betalar 25 kronor för att delta en vecka och i detta pris ingår allt, även mat. För att kunna genomföra detta projekt krävs det många (10-15 stycken) ideellt arbetande ledare som är från 17 år och uppåt. Tanken är att ledarna har olika erfarenheter, styrkor och metoder att bidra med till *Tillsammans*. Genom att många i 2008 års upplaga av projektledningen har studerat vid Musikhögskolan har många nya ledare också rekryterats därifrån. Många har även rekryterats från CISV Sweden, eftersom detta är organisationen som står bakom *Tillsammans*. CISV är en politiskt och religiöst obunden organisation som arbetar med fredsutbildande läger och projekt både på ett lokalt, nationellt och ett internationellt plan. Organisationen riktar sig främst till barn och unga och finns i drygt 60 länder världen över.

Grundtanken med *Tillsammans* är som tidigare nämnts att skapa någon form av integration genom kreativa metoder. Målet har varit att få hela staden som projektet genomförs i representerad, både socialt och geografiskt. Detta har lett till kontakter med samarbetspartners

i form av olika föreningar och organisationer, vilket efter ett par års arbete har resulterat i samarbete med bland annat Tamam, en förening i Lund som arbetar med asylsökande barn och ungdomar. Detta samarbete har lett till att asylsökande flyktingbarn har haft möjlighet att medverka på *Tillsammans*.

Det första *Tillsammans* gick av stapeln 2005 i Helsingborg och har sedan arrangerats 2006-2008 i Malmö. Alla åren har sett lite olika ut och varje *Tillsammans* har varit unikt på grund av att det aldrig har varit samma grupp människor som deltagit. Många har kommit tillbaka, både barn och ledare men det har alltid varit en stor andel som är på sitt första *Tillsammans*. Projektet är helt och hållet finansierat av externa bidrag som fonder och stipendier. Bidragsgivare har varit Södra Innerstaden Malmö, Stiftelsen Bång, Olof Palmes minnesfond, Skandia- Idéer för livet och Prins Carl Gustafs stiftelse.

När projektet är slut sker alltid utvärderingar. Barn, ledare och projektgrupp utvärderar separat vilket gör att projektet granskas från olika perspektiv. Det som kommit fram är att barnen givit enbart positiva svar och det är det i grunden från ledare och projektgruppen också, men många tankar har väckts och saker har upplevts på olika vis. *Tillsammans* har en hållbar grund att stå på men projektet kan och behöver alltid utvecklas.

Ett exempel på vad som tillkommit är att inordna det skapande arbetet under ett övergripande tema. 2008 var temat förebilder och frågor och aktiviteter kring detta gjordes för både barn och ledare med ett gott resultat.

1.2 Egna reflektioner kring Tillsammans.

Med *Tillsammans* fick jag möjlighet att pröva att arbeta för integration genom kreativa metoder. Att titta på sitt egna projekt med distans är inte alltid så lätt. Framförallt inte när det man varit med om är en upplevelse som gett kraftfulla intryck av olika slag. Det är lätt att bara se det positiva och glädjas åt att barnen har kul. Deltagarna på *Tillsammans* 2007 och 2008 skilde sig avsevärt från tidigare år tack vare samarbete med Tamam och IM. Vi hade nu barn som valde att delta med en bakgrund som ingen av oss ledare riktigt kunde förstå sig på. De är och var asylsökande, talade inte så mycket svenska och vi visste inte hur de skulle reagera på olika saker. Framförallt hade vi svårt att förstå varför de reagerade som de gjorde när känslorna ibland verkade vilja svämma över.

Tillsammans är ett projekt som utgår från att alla får vara med oavsett vem man är, hur man ser ut eller vad man gör. Den enda ramen är att du ska ha rätt ålder, alltså att ungefär vara 10-13 år gammal. Väl på plats på *Tillsammans* tillkommer fler ramar, vilka handlar om att man ska vara snäll mot varandra och inte slåss. Att som ledare då? försöka se alla barn och försöka förstå barnens handlingar och reaktioner är inte lätt. Det var då jag undrade om jag som projektledare var inne på alltför djupt vatten när vi aktivt försökte arbeta med denna blandning av barn som representerade olika stadsdelar, hade olika sociokulturella bakgrunder, talade olika språk och hade sår, både fysiska och psykiska. Att någon i det sammanhanget kommer utifrån och kikar in en stund på verksamheten betyder mycket dels för *Tillsammans* som projektidé och dels för alla ledare och projektarrangörer, som behöver någon som kan se vad som händer och som kan ge konstruktiv kritik.

Under de två första dagarna fick barnen prova på de olika aktiviteterna musik, drama, skriververkstad och cirkus. Efter att ha undersökt alla fyra fick de sedan välja den aktivitet de tyckte bäst om för att resterande tre dagar fördjupa sig i just den aktiviteten. Parallellt med detta var det stort fokus på att skapa en positiv grupp. För att göra detta arbetade vi med lek i

storgrupp. Många lekfulla samarbetsövningar, gemensamma danser och skattjakter är exempel på några av dessa lekar. I leken försökte vi på olika sätt blanda in temat förebilder. Barnen gjorde tillsammans ett levande bildspel där de skulle visa olika egenskaper som en bra kompis ska ha. Alla barn hade en fadder, en ledare som hade hand om två till tre barn och som varje dag hade 15 minuters faddertid där de pratade om ur dagen hade varit, hur de trivdes och annat som barnet hade behov av att ventilera och berätta. I en övning fick barnen tillsammans i en teckningsövning med sin fadder berätta vem de var, vem de inte var och vem de skulle vilja vara. Denna övning visade sig ge mer än vad vi kunde ana när vi såg resultatet. När de skulle beskriva personen barnet ville var skrev två av de barn som kom från *Tamam*gruppen att de ville ha blont hår och ett av dessa barn skrev även att han/hon ville vara vit. Detta behöver kanske inte alls tolkas in på något vis, utan kan precis betyda att de vill ha blont hår för att det tycker det är fint, men man kan också fundera på om det skulle kunna betyda något annat. Alltså en önskan om att vara mer lik andra barn som bor i Sverige.

På *Tillsammans* ägde mitt första möte med att som pedagogisk ledare arbeta med flyktingbarn rum. Situationer uppstod där dessa barn reagerade på sätt där varken jag eller ledargruppen visste säkert hur den skulle hanteras. När språket inte finns som redskap kompliceras situationen och det är lätt att känna sig handlingsförlamad. Dessa barn behöver bemötas som barn med behov av stöd. Jag undrar dock om det finns speciella sätt att bemöta just flyktingbarn. Vad kan jag som musikpedagog göra med de metoder jag har och vad kan andra lärare med en skapande inriktning göra för att bidra till en förhoppningsvis bättre tillvaro för dessa barn.

I och med att *Tillsammans* 2008 gav ett djupt intryck på mig, både mötena med människor och problematiken kring situationer som uppstod. Varför reagerar vissa barn som de gör? Är det egentligen bra att låta barn med mycket olika erfarenheter av livet mötas? Hur ska jag som ledare och arrangör göra för att alla ska få ut mesta möjliga av ett sådant projekt? Framförallt väcktes frågan hur jag som pedagog kan göra situationen bättre för flyktingbarn?

Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur olika organisationer arbetar med flyktingbarn och se om och i så fall på vilket sätt jag som musiklärare kan inspireras av deras arbete. Dagens Sverige är ständigt i förändring, nya människor tillkommer hela tiden. Vissa av dessa människor har flytt från något och har ett erfarenhetsbagage som få kan förstå. Många organisationer bedriver specifik verksamhet för just denna utsatta målgrupp och har stor erfarenhet som lärare med olika inriktning skulle kunna ha nytta av. Många av dessa barn hamnar ju i svensk skola, en plats där det oftast finns musiklärare. Jag har valt att inrikta mig på att finna organisationer som aktivt arbetar med skapande metoder som musik, dans, drama, rörelse och bild. Min forskningsfråga är: *Hur arbetar organisationer med flyktingbarn och vad kan en musikpedagog bidra till detta arbete?*

Teoretisk bakgrund och tidigare studier

Barn som på olika vis har krigserfarenhet har precis som alla andra barn de livsviktiga behoven av mat i magen, kläder på kroppen, tak över huvudet och trygghet från vuxna. Förutom dessa basala behov som alla människor har behöver vissa i vårt samhälle extra omtanke och ofta även hjälp.

Här följer fakta och information som är relevanta att ha för att kunna svara på denna studies forskningsfråga. Jag finner det viktigt att veta vad ett barn med någon form av erfarenhet av krig kan behöva för att i bästa möjliga mån få vara ett barn på alla plan. Det presenteras även två exempel på organisationer och projekt som idag finns för flyktingbarn.

2.1 Det friska barnet

Ett friskt barn, alltså ett barn som är fysiskt friskt och har en frisk själ och en levande ande är som regel en del i ett större sammanhang. Det har en familj som ger det trygghet och tillit. Barnet har också ett nätverk i form av skola och eventuella föreningar och andra fritidsverksamheter. Det är en del av samhället. Det bär på en tro på överlevnad även om det vet att katastrofer kan ske (Gustafsson, Lindkvist & Böhm, 1987).

Det som främst utmärker ett friskt barn är dess vilja och förmåga till kommunikation. Barnets yttre begränsning hindrar inte samtalet, barnets skal är genomskinligt. De som står utanför tycker sig fåkontakt med barnet. Genom erfarenhet och genom att tyda barnets sätt att uttrycka sig och att möta blickar och att lyssna till barnets berättelser kan man ana dess sanna känslor och genuina tankar. (Gustafsson, Lindkvist & Böhm, 1987).

2.2 Barnet med erfarenhet av krig och/eller flykt

Barn med erfarenheter av krig och/eller flykt eller annan traumatisk upplevelse påverkas alla på olika vis. Därför tycker Gustafsson, Lindkvist och Böhm att det är meningslöst att säga: Ett krig drabbar barn si eller så. De svenska myndigheterna gör enligt Malmström därför fel när det verkar utgå att alla barn som är från ett krigsdrabbat land är i samma situation. Varje flyktingbarn har sin egen historia (Malmström, 2006.) Det som är gemensamt oavsett när, var, hur och varför de kommit till Sverige är behovet av att bli sedd för den man är.

Barn som har erfarenheter av krig och/eller flykt reagerar på olika vis mycket beroende på hur föräldrarna mår och hanterar situationen. Förlusten av tilltron till sina föräldrar är kanske den allvarligaste av ett krigsbarns förluster. Det är inte bara barnets relation till sina föräldrar som påverkas utan även tilltron till vuxna människor över huvudtaget. Risk finns att dessa barn i framtiden ständigt kommer leva med misstro till andra människor och ha väldigt svårt att kunna lita på andra. Med detta påverkas även hoppet och tron på att godheten till slut kan segra. Barn som ser eller hör om människor som mördas i deras närhet påverkas såklart oerhört mycket av detta. Att våld föder våld är en gammal klyscha som tyvärr verkar ha mycket sanning i sig. Flyktingbarnen lär sig att synden inte alls straffar sig själv, vilket är något som de flesta friska barn tar för givet. Utför en person onda handlingar tänker de flesta barn att vederbörande på något vis kommer ställas inför rätta. Men i och med att rättvisa

sällan skipas i krigssammanhang ser barnen att detta inte alls händer och i och med det försvinner tron på det goda. Hoppet försvinner och rädsla och misstro tar vid. Kräver fredens villkor ett hopp och en framtidstro som krigens barn inte har?(Lillesaar 1987.)

2.3 Hopp

Människan behöver kunna känna hopp och den behöver våga hoppas. Det är hoppet som bär oss, framförallt i jobbiga situationer som för oss är svåra att hantera. Enligt Åkerberg (1983) handlar hoppet om att kunna se framtiden som en bundsförvant och inte som en fiende, om att kunna se att framtiden kan bli ljusare. Han menar att ”när hoppet släcks hotas fundament för vår existens, och släcks det för gott dör något viktigt i människans själ” (Barn i Krig, s. 194). Hopplöshet kan i slutändan leda till förödande konsekvenser och man skadar sig själv. Om barnet växer upp i en miljö omgiven av krig under längre period kan det börja misstro sina egna drömmar och på grund av att det är omgivet av hopplöshet och uppgivenhet riskerar barnets förmåga att tro på hoppet att sakta tyna bort (Gustafsson, Lindkvist&Böhm, 1987).

2.4 Familjen

Det som står under rubriken familjen är beskrivet på ett generellt sätt, men det är viktigt att poängtera att bara för att det är många familjer som påverkas på just detta vis, är det inte alla som gör det.

När flyktningbarnet har hamnat i en säker och trygg miljö, när själva flykten från ett krig är över händer många saker inom det. Det är många utvecklingsfaser som barnet därvid går igenom och reaktionerna varierar. Det första som händer är att hela familjen inser att de inte längre är jagade. Medlemmarna har hamnat i Sverige och väntar nu på att få reda på att de får stanna. De upplever sig fria och ser positivt på framtiden. Barnen regredierar och iakttar sin nya omvärld. De tyr sig till sina föräldrar. Efter ett tag börjar både barn och föräldrar inse verkligheten. Minnena kommer tillbaka och är med dem hela tiden. Skuld känslor kommer hos de vuxna för att man lämnat sitt land och kanske även familj och vänner och att man tagit barnet ifrån sin sociala trygghet. Oron för dem som är kvar blir starkare liksom oron över familjen och dess framtid i nya landet. Väntan på asyl är pressande. Man vet inte om man får stanna eller ej och det blir omöjligt att göra någon form av trygg framtidsplanering. Flyktningfamiljen blir beroende av andra, framförallt av samhällsinstitutioner eftersom hjälp med det mesta behövs för att ha möjlighet att starta ett nytt liv. Viktminskning, magont, sömnlöshet, passivitet eller aggressivitet är vanliga psykosomatiska symtom hos både barn och vuxna. Ensamheten blir påtaglig och utanförskapet uppenbart. I detta skede har barnen svårt att förstå varför de har flyttat och vad det är som händer runt omkring dem för att de som barn sällan är med i planeringen av en flykt. De skyddas därvid i största möjliga mån av sina föräldrar och får inte veta vad det är som sker och varför. Hos barnen kan sorgereaktionen bli starkare just på grund av att de inte förstår vad det är som hänt (Lillesaar, 1987).

2.5 Tillvarotillstånd

Med hjälp av termen *tillvarotillstånd* vill man definiera de känslor, tankar och förhållanden som kan omge personen som befinner sig i ett nytt land och som påverkar och komplicerar livet för personen, både inre och yttre svårigheter. Barnets reaktioner på vad det upplever uttrycks på olika vis. Deras känslor och tillvarotillstånd kan uttryckas i passivitet, sorg,

depression, utanförskap och isolering. Utåtagerande sätt är överaktivitet, vrede, aggressivitet och ibland också våldshandlingar (Kristal-Andersson, 2001). Andra vanliga symtom hos barnet är koncentrationssvårigheter, det gråter obehindrat och har ont i magen (Lillesaar, 1987).

Efter att ha varit en längre tid i det nya landet tenderar rollerna att ändras. Barnen har överlag en bättre anpassningsförmåga och har enklare att ta till sig det nya språket än de vuxna. De kan skapa egna kontakter både i eventuell skola och på till exempel lekplatser. De kan känna att de börjar om och tror att de är i det nya landet för att stanna, trots att de inte vet om familjen kommer få uppehållstillstånd eller ej (Lillesaar, 1987). Det är nu, en tid efter ankomsten som rollerna i familjen ändras. Rollerna vuxen – barn kan bli ombytta och barnet tar hand om sina föräldrar (Brandell-Forsberg, 1994).

2.6 Vuxenbarnet

Vuxenbarnet (Gustafsson, Lindkvist & Böhm 1997) är ett barn som trots sin låga ålder möter omvärlden som en trött vuxen. Detta är ett barn som utsatts för massivt våld, gjort stora personliga förluster, både konkreta och abstrakta, och de har framförallt fått bära ett orimligt ansvar. Detta är ett barn som inte protesterar, det säger sig inte vara ledset och uttrycker inte rädsla. Det visar sällan något eller några symtom förutom trötthet. Krämpor erkänns inte och det kan upplevas lillgammalt. Barnet har en förmåga att bemästra situationen och sina reaktioner. Istället för att vara utåtagerande är barnet lugnt och långsamt. Rörelsemönstret är sparsmakat och stillsamt eftersom energin behövs för att just kunna kontrollera situationen. Vuxenbarnet ”behöver ingen hjälp” och blir förvånat om hjälp erbjuds. Barnet tänker att det inte förtjänar någon hjälp och vill mest ursäkta sin egen existens. Detta barn är ofta en tillgång i behandlingsarbetet eftersom det till skillnad från andra barn med liknande erfarenheter klarar av att hantera olika situationer och samtidigt ta hand om andra. Det finns risk att sådana barn inte får tillräckligt mycket fokus, de blir inte sedda och bekräftade lika mycket som de andra. Man skulle kunna tro att det är just vuxenbarnet som i sin fortsatta utveckling kommer klara sig bäst på grund av sin förmåga att kontrollera oroliga situationer, men så är inte fallet. Det är snarare tvärtom. Risken är större att dessa barn får problem i framtiden. Hjälp behövs för att de ska komma ur sitt bemästrande skal och få utlopp för sina känslor, menar Gustafsson, Lindkvist och Böhm (1987).

2.7 PTSD

I vissa olyckliga fall kan ett barn drabbas av PTSD - Posttraumatiskt stressyndrom. En människa kan hamna i detta tillstånd efter att ha upplevt någon form av trauma. Den utlösande händelsen kan vara rån, misshandel, sexuella övergrepp, olyckor, naturkatastrofer, traumatiska operationer eller förlossning, tortyr eller krigshändelser (Vårdguiden, 2008) Flyktingbarn som får denna diagnos får svåra sömnsvårigheter och återupplever minnen både i vaket och i ett sovande tillstånd i form av flashbacks när de är vakna och mardrömmar när de sover. Barnet blir undvikande, framförallt för saker som på något vis påminner dem om traumat. Detta kan även innefatta dess familj och vänner. Sömnsvårigheter kan bero på det ständiga påslaget av stresshormoner som också gör individen extra sårbar och känslig för höga och plötsliga ljud. Den ständiga muskelspänningen leder ofta till magont och huvudvärk (Malmström, 2006.)

2.8 STOP

När det handlar om arbete med traumatiserade barn finns det en pedagogisk modell som heter STOP. Den är utarbetad av barnläkaren Lars H Gustafsson och hans kolleger Agneta Lindkvist och Birgitta Böhm och bygger på deras egna och andras erfarenheter av arbete med krigsbarn från många länder. För att den ska kunna fungera internationellt valde man att använda engelska ord och benämningar (Gustafsson, Lindkvist, Böhm, 1987). Denna modell har sedan använts av FN:s flyktingorgan UNHCR (Malmström, 2006).

- Structure
- Talking and Time
- Organized Play
- Parent Support

Denna modell har tillkommit för att motverka den kaotiska processen som barn med erfarenhet av krig ofta hamnar i. Den är ett verktyg för professionella att använda sig av i arbetet med dessa barn. All information om STOP-modellen kommer från Gustafsson, Lindkvist och Böhm (1987).

Struktur

Att tillföra struktur till ett kaotiskt barn kan minska barnets inre kaos. När man växer upp är ramar trygghet, man vet vad man får och inte får. Finns inga sådana, finns det ingen struktur eller snarare en struktur med hål i, som gör det komplicerat för barnet. Genom struktur kan man förhindra oro, vilket i sin tur gör att barnet får en möjlighet att känna ett inre lugn.

Att få komma upp på morgonen i vanlig tid och gå till skolan varje dag, träffa sina lärare och kamrater, följa sitt schema, läsa sina läxor och sjunga de vanliga sångerna har ett större värde än vi någonsin kan föreställa oss i fredstid. (s. 212)

Den mest lättåtkomliga strukturen som de flesta barn hamnar i förr eller senare är skolan. För de flesta är detta en positiv miljö och ibland vägrar lärare i krigsdrabbade områden att stänga skolor och daghem för att inte för många barn ska bli sysslösa.

Vi har också sett de förödande effekterna av sysslöshet och oplanerade dagar, både för barnen i krigsdrabbade områden och för de barn som kommit till bland annat vårt land som flyktingbarn. Vi har sett hur sådana barn snabbt blivit offer för exploatering i letande efter någonting meningsfullt att fylla sin tillvaro med. Vi har sett andra barn hamna i svårartade konflikter och åter andra sjunka ner i depressivitet. (s 214)

Tala och Tid

Det andra är att ge barnen tid att tala. Alla barn som varit med om svåra upplevelser behöver få berätta om det som hänt. I barnpsykologiska sammanhang är detta en självklarhet och allt krisbehandlingsarbete bygger på denna idé, att prata. Kan man inte tala samma språk finns det andra vägar att kommunicera och uttrycka sig. Exempel är teckningar, lekar eller enkla dramaövningar.

Organiserad Lek

Författarna hänvisar till D W Winnicotts teorier om hur viktigt det är att barn får leka. Winnicott menar att barn skaffar sig erfarenheter genom att leka och att leken utgör stora delar av barnens liv. Det är genom barnets lek och fantasi som dess personlighet utvecklats. Det kan vara den egna leken, leken med andra barn och även leken mellan barn och vuxen. Genom leken ger barnet sig själv möjligheten att se vad yttervärlden bjuder. Han menar även att leken är det ständiga beviset på att barnet lever och skapar. (Winnicott, 2003)

Författarna skriver: ”Lek är inte rekreation och hobbyverksamhet, leken är barnets arbete och livsluft.”(s.218). De säger även att under krigsförhållande hämmas barns lek. När det förekommer lek är den ofta destruktiv eftersom när de leker, leker de ofta krig och andra våldslekar. Anledningar till detta är att barnen då måste ta ett större vuxenansvar och lever i en skadad miljö. Bristen på lek blir ett bevis på att barnen, i psykologisk mening, varken lever eller skapar. Därför bör vi hjälpa barnen med att bygga upp deras lekmöjligheter. Därifrån kommer begreppet organiserad lek. Författarna förklarar behovet av sådan lek:

(...)eftersom vår erfarenhet är att barn i krig och från krigsdrabbade länder behöver hjälp av en klok och insiktsfull vuxen för att leken ska bli konstruktiv och meningsfull. Krigsbarn saknar ofta erfarenheter att konstruera och organisera sina lekar på egen hand (s.220).

De påpekar också att det idag finns stor erfarenhet kring att medvetet använda leken som en metod för att arbeta med barn i kris. Att det inte finns mer organiserade lekaktiviteter för flyktingbarn tycker de är beklagligt.

Stöd till föräldrarna

I beskrivandet av Stopmodellen erkänner man att fokus har legat på de tre tidigare delarna, Structure, Talking and time och Organized play, de delar som riktar sig enbart mot barnen. Vad som understryks är att bara för att fokus varit på dessa tre betyder det inte att stödet till föräldrarna är oviktigt, tvärtom. ” (...)vi har många gånger sett hur fel det kan bli om insatser riktas mot barnen, utan att föräldrarna dras med i programmet... [det kan leda] till ökat avstånd mellan barn och föräldrar och till en accentuering av den separationsrädsla som redan finns”.(s.221). Det är många barn som tidigt förlorar sin tro på föräldrarnas förmåga att skydda dem mot det onda.

2.9 Föräldrar

Att vara flykting och förälder är en kombination alltför många har erfarenhet av. Att förstå hur det är att vara just denna kombination är det dock färre som förstår. Många vuxna hamnar i någon form av depression eller annat destruktivt beteende vilket leder till att deras barn inte får den uppmärksamhet det behöver (Lillesaar, 1987). Deras behov av att bli sedda tillgodoses inte. Detta beror i de flesta fall inte på att föräldrarna inte vill se sina barn utan snarare att de inte orkar. Vissa föräldrar blir så sjuka, både psykiskt och fysiskt att det är en omöjlighet att vara ett stöd och en positiv förebild för barnen. Många föräldrar bär på en enorm skuld och tycker de har misslyckats. De kan också bära på ett trauma, vissa har torterats och andra har både torterats och bär på historier vi inte vill veta eller kan tro är sanna. Föräldrarna har ett stort behov av stöd och hjälp. Självkänslor måste stärkas, språk måste läras och anpassningen i ett nytt samhälle måste göras vare sig man vill eller inte (Godani, 2004). Barnen speglar sina

föräldrars beteende och ser världen med deras ögon. ”Barns reaktioner styrs i hög grad av de vuxnas reaktioner. Trygga identitetsstarka föräldrar som har en klar föräldraroll och som kan leva sig in i vad som sker med deras barn och är barnets bästa stöd i krissituationer” (Lillesaar, 1987, s. 20).

Det är vanligt att flyktingföräldrar undviker att prata om vad som har hänt med sina barn. De tänker att de då skyddar sina barn genom att inte prata om flyktplaner eller en osäker framtid. På detta vis försöker de hålla ihop familjen och vara starka inför barnen. (Lillesaar, 1987).

Att vara den person som tagit beslutet att lämna den plats där det trots krig och andra hemskheter ändå är en plats av trygghet är väldigt hårt. Det vill säga att det är en plats där man har ett liv med struktur i form av familj, hem, arbete, skola, vänner och så vidare och denna plats och sin relativa trygghet väljer man att flytta ifrån på grund av fara för sitt liv. Många föräldrar anklagar sig själva och det förekommer också att barnen skyller på sina föräldrar som tagit dem från sina hem utan att kanske förstå anledningen till det. Detta i kombination med att föräldrarna mår dåligt på olika sätt och vis gör att deras auktoritet sinar (Lillesaar, 1987). Barnen litar inte alltid på sina föräldrar och relationen mellan förälder och barn sätts på prov.

Allt fler forskare och praktikanter konstaterar att det är viktigt att familjen får stöd till att bli en enhet igen, en enhet som kan fungera som en trygghet för barnen. Det är viktigt att återställa föräldraauktoriteten, det vill säga barnets förtroende för de vuxna (Lillesaar, 1987 s.19).

Det finns alldeles för lite hjälp och stöd till vuxna flyktingar då de förväntas klara sig själva. Om man klarar sig på egen hand eller får hjälp och till slut kommer i trygghet så finns det risk att psykiska symtom blommar ut när man slappnar av. Strukturerna i hemmet blir svåra att upprätthålla och barnet får mat när föräldrarna orkar laga, de får vakna på egen hand och de får själv ta sig till skolan (Godani, 2004).

2.10 War Child

War Child är en internationell organisation som startade 1993 av två brittiska filmskapare efter att de besökt krigszoner i forna Jugoslavien. Deras uppdrag var att skapa en film om artisters roll i krig. Efter att ha sett barnens besvärliga position och hur detta krig, precis som så många andra är ett krig där de civila drabbas hårt, kom de på nya tankar. De bestämde sig då för att använda sin film- och underhållningskunskap till att samla in pengar till oskyldiga offer för det grymma kriget. Denna typ av aktiviteter fortsatte och spred sig till Holland, vilket resulterade i att ett War Child Holland grundades för att aktivt arbeta med projekt som stödjer barn och offer i krigsdrabbade områden. 2007 grundades också War Child Canada och 1998 War Child UK. Tillsammans utgör de War Child International. De arbetar alla mot samma mål: to take the war out of the children (War Child Holland, 2006), och de använder liknande metoder när de driver sina projekt, men de bedriver verksamhet på lite olika ställen. De har alla olika fokusområden ur ett geografiskt perspektiv.

War Child har idag olika typer av verksamheter. En del utgörs av insamlingar där många stora artister ställer upp på galor och samlingskvivor för att på det viset stödja krigets barn. Den andra verksamheten är på plats i krigets verklighet. War Child satsar på att jobba i de områden där det faktiskt råder krig. Där bygger man tillsammans med de lokala myndigheterna upp projekt som går ut på att barn ska få vara barn och få hjälp med att ta tag i sina

krigsupplevelser. Kreativt skapande är War Childs grundstomme. Organisationens kreativa område är brett och handlar om allt från fri lek till strukturerade övningar till musik, drama, dans och rörelse. Aktiviteterna innehåller ofta en blandning av olika metoder och ska inte konfrontera barnen med negativa upplevelser utan fokusera på att utveckla färdigheter till hälsosam psykosocial utveckling och till fredsbildning.

War Child hänvisar till forskning som säger att lek och kreativa uttrycksmedel på ett positivt och läkande sätt påverkar barnets utveckling. Genom lek lär sig barnen möjligheter och begränsningar av sina egna kroppar, de lär sig lösa praktiska problem, de kan relatera till andra dvs. de lär sig sociala regler och att konfrontera svåra situationer. Lek ses som en naturlig del av barnet och trots svåra förhållanden kan det leka. Genom att leka sig igenom stressfulla och dramatiska händelser i sina dagliga liv kan barnen lära sig att stå ut med dem. Utöver detta är barn överlag bättre på och har lättare för att uttrycka sig själva genom att leka, inte prata.

War Child väljer att separera sport- och kreativa aktiviteter. Båda är positiva övningar men de tillför och tränar olika saker. Vad som är skillnad på sport- och kreativa aktiviteter har människor olika uppfattningar om. Vissa ser även sport som en kreativ aktivitet medan andra endast ser det som något roligt och energiförlösande. War Child använder sport för att stärka samhället och att bygga grupper. Att ha ett lag i byn är något positivt. När barn får utföra fysisk aktivitet i form av sport stärks gruppkänslan, samarbetsförmågan utvecklas och de får lov att göra av med mycket energi, som det i många fall finns ett överskott av.

I studien State of the art, Psychosocial Interventions, publicerad 2007 beskriver War Child de kreativa metoder som de använder. Musik och dans är sätt att hitta sin egen identitet och att behandla positiva och negativa erfarenheter av livet. Att musik och dans inte behöver uttryckas verbalt gör att de är lämpliga metoder att använda för barn när dessa ska uttrycka sig själva, ta kontakt med andra och förstås av vuxna. Musik upplevs på ett emotionellt plan av både barn och vuxna, vilket kan vara ett sätt att skilja olika känslotillstånd åt. Rörelse och rytm befriar spänningar och gör det möjligt att uttrycka känslor och ger färdigheter till att bemästra dem. Konstaktiviteter som att teckna, måla och fotografera är ytterligare sätt att utan ord uttrycka något man känner eller visa något man upplevt. Barnet kan genom konst visa vem det är, var det kommer ifrån, vad det vill och vad det hoppas och drömmer om. Det stärker dessutom självkänslan genom att skapa något som varar och som andra kan se. Drama och historieberättande gör det möjligt för barnen att på ett säkert sätt uttrycka och ta itu med sina känslor. Dessa aktiviteter ger dels psykosocial stimulans på samma sätt som tillitsövningar, koncentration, samarbete och självförtroende, men de är speciellt användbara för att föra fram ett ämne till diskussion, både på det personliga och samhälliga planet.

War Child ställer sig frågan om huruvida deras verksamhet faktiskt gör skillnad och påverkar barnen som medverkar. Att få ett svar på detta anses svårt och det nämns att det inte behöver vara endast en form av ingripande som är mest effektiv. Olika program och behandlingar har gett goda resultat i arbetet med barn i krigsdrabbade områden. War Child har dock valt att arbeta med att skapa utvecklande strukturer som rotas i barnens *resiliens* - deras förmåga att klara av förändring och vidareutveckling. War Child menar att det är svårt att hitta undersökningar baserade på arbete med kreativa metoder, men de säger att de som finns ger stöd för att det är positiva metoder. UNCHR är ett exempel på en stark och erfaren organisation som har stor vana av arbete med målgruppen krigsdrabbade barn. De rekommenderar starkt att använda aktiviteter som lek, dans, musik, teckning, målning, historieberättande och drama. Enligt WHO bör man skapa kulturellt utrymme när man skapar

flyktingläger. Platser som lekplatser, sportplaner, plats att utföra sin religion och kulturella ceremonier och platser där det kan bedrivas olika typer av verksamheter för barn för att stärka hälsa och för att skapa en positiv miljö som kan bidra till att enklare gå vidare från ett trauma. I *State of the art* redogör de för fler parter som stödjer War Childs arbete och deras val av metoder.

I en studie utgiven av UNHCR (2003) står det: "Recreational activities such as sports or music can help children deal with the trauma of conflict and re-establish daily routines which thus contribute to the healing and well-being of the community as a whole." (2nd UN High Commissioner for Refugees, s. 4).

2.11 The Hope Project

Yohani(2008) beskriver i sin en nätpublicerad artikel en konstbaserat studie och projekt för flyktingbarn i Canada. Målet var att genom olika konstaktiviteter arbeta med att stärka hoppkänslan och möjligheten till anpassning hos flyktingbarn och deras föräldrar. I studien ingick barn i åldrarna sex till arton år och aktiviteterna var framtagna för att passa just deras åldersgrupp. Ett exempel är att de fick rita bilder på tygbitar som skulle föreställa en historia fylld av hopp. Dessa syddes sedan ihop till ett lapptäcke. Detta är bara ett exempel på metoder som ingick i projektet. I samband med att barnen fick skapa konst av olika slag användes även detta som diskussionsunderlag. Efter att deltagit i projektet upplevde både barn och föräldrar att de kände sig mer hoppfulla och hade en mer positiv framtidstro.

Projektet var en del av introduktionspaketet och ägde rum på barnens fritid och varade i 10 veckor. De som höll i aktiviteterna var personer med utbildningar inom socialt arbete, pedagogik och erfarenhet av att arbeta med barn och ungdomar.

2.12 Mellanområdet

Donald W Winnicott var brittisk psykoanalytiker och barnläkare. Han använde leken vid psykoanalys för barn. Han hade en teori om att det finns ett mellanområde där barn "är" när de leker. Förutom begreppen inre och yttre behövdes ytterligare ett som kunde svara på var vi "är" när vi finner nöje och njutning i det vi gör.

Det mellanliggande område jag syftar på är det område som man låter barnet ha mellan den primära kreativiteten och den objektiva varsebildning som grundar sig på verklighetsprövning. (Winnicott, 2003, s. 33)

Winnicott menade att det endast var i lekandet som människor, både barn och vuxna kan vara kreativ. Då används hela personligheten och det är vid detta kreativa tillfälle som individen kan finna självet. (Winnicott, 2003).

2.13 KASAM

Anton Antonovsky, professor i medicinsk sociologi är mannen bakom KASAM (Antonovsky 2005) som enkelt förklarar handlar om känslan av sammanhang. Han tittade på vad det var som gjorde att vissa människor klarade motgångar och påfrestningar bättre än andra.

Antonovsky menade att de personer som har just ett starkt KASAM klarade detta betydligt bättre än andra. Ett starkt KASAM innebär att personen har ett starkt själv och en förankrad identitet. Det salutogena perspektivet är en viktig del för att stärka en persons KASAM. Detta innebär att man tar in individens "historia" i sammanhanget för att nå djupare kunskap och förståelse.

KASAM består av tre begrepp som tillsammans visar hur personen upplever omvärlden som begriplig, hanterbar och meningsfull.

Begriplighet är kärnan i begreppet KASAM och handlar om i vilken utsträckning personen upplever inre och yttre påverkan som förnuftsmässigt begriplig och i vilken utsträckning informationen och omvärlden upplevs som ordnad, sammanhängande, strukturerad och tydlig.

Hanterbarhet beskriver i vilken utsträckning individen upplever att det finns resurser till ens förfogande att möta de krav som ställs. Om det finns någon eller något att lita på.

Meningsfullhet påpekar vikten av att vara delaktig i ens egna processer och dagliga erfarenheter. Det är en motivationskomponent i KASAM som hänvisar till viljan till ett känslomässigt engagemang och investering av utmaningar och krav som en person möter i sitt liv.

2.14 Statistik

Följande siffror som visar antalet flyktingar som kom till Sverige 2007, är hämtade från migrationsverket. Här redovisas endast det totala antalet, inte hur flyktingarna är uppdelade kommun för kommun, men ju större stad, desto fler flyktingar placeras där. För 2008 har fram till augusti månad tagits emot 11 723 människor, under 2008 beräknas Sverige ta emot totalt 19 845. Irak är det överlägset högst representerade landet i dessa siffror, efter det kommer Somalia. 2007 kom 7972 personer i åldersgruppen 0-17 år (Migrationsverket 2008).

Kommunalt flyktingmottagande 2007

Ålder	Kvinnor	Män	Totalt
0-6	1286	1389	2675
7-15	2001	2232	4233
16-17	410	654	1064
18-64	6122	9152	15274
>64	227	177	404
Totalt	10046	13604	23650

2.15 Sammanfattning

Vid min analys av denna studies empiriska material kommer jag att använda mig av Winnicotts teorier om mellanområdet och delvis av Antonovskys teorier om KASAM. Jag kommer också i stor utsträckning använda mig av STOP-modellen och av övrig information som kretsar kring flyktingbarnens behov och vad som bör finnas tillgängligt för dem. War Childs verksamhet kommer jag använda som referens som en etablerad verksamhet som har

visat sig vara en positiv verksamhet för målgruppen. Även the Hope project kommer användas som referens.

Metod och Material

Jag har valt att använda kvalitativa intervjuer som metod för min datainsamling eftersom det ämne jag har valt har varit svårt att finna skriftliga källor till. Jag har därför behövt ställa frågorna muntligt till personer som har för studien relevanta erfarenheter. Studien bygger alltså på enskilda personers upplevelser och erfarenheter. Syftet med en kvalitativ intervju är att upptäcka och identifiera egenskaper hos informantens livsvärld eller uppfattningar om något fenomen (Patel & Davidsson, 2003). Detta innebär att man aldrig i förväg kan formulera svarsalternativ för informanten eller avgöra vad som är det *sanna* svaret på en fråga. Frågorna som intervjuaren ställer ger utrymme för informanten att svara som de vill med egna ord. I en kvalitativ intervju är intervjuare och informant båda medskapare i ett samtal. Ibland väljer intervjuaren att ställa frågorna i en bestämd ordning, ibland genomförs intervjun i den ordning som det faller sig bäst. Jag valde att ställa frågorna i en ordning som bestämdes av samtalet eftersom informanten fick stort utrymme att berätta och den informationen ledde naturligt till följdfrågor.

När jag i uppsatsen använder ordet flyktingbarn, menar jag barn som på något sätt har erfarenhet av krig och har behövt fly från en plats till en annan. Jag är medveten om att om man är berättigad flyktingstatus betyder det att personen har fått asyl, vilket i sin tur betyder att personen i regel fått permanent uppehållstillstånd (FN). De som inte fått asyl kallas asylsökande, alternativt asylsökande flyktingar. Jag har valt att för det mesta använda ordet flyktingbarn och till denna grupp räknar jag även dem som är asylsökande. Ibland när det har behövt förtydligas att personen eller gruppen är asylsökande har jag gjort det.

I uppsatsen har jag valt att använda beteckningen skapande metoder. Till dessa räknar jag musik, dans, rörelse, drama och bild/konst, eftersom de (förutom bilden) ingår i min utbildning vid musikhögskolan i Malmö har jag valt just dem.

4.1 Intervjuns upplägg

Intervjuerna jag gjort har sett lite olika ut men de har alla fått svara och fundera kring samma frågor som dock blivit ställda och formulerade på lite olika vis. Intervjuerna med Lena och Kerstin varade i cirka 1,5 timme. I intervjun med Lena behandlades även informantens reflektioner kring ett projekt, *Tillsammans* 2008 som hon besökt där intervjuaren var inblandad. Vid intervjun med Kerstin var även gäster från socialhögskolan närvarande, vilket gjorde att början var ren information från informanten. Sedan ställde både jag och studenterna från socialhögskolan olika frågor. Störst vikt las på att ta reda på deras erfarenheter, vilka metoder de använder och varför de använder dem. Intervjun med Klara skedde via telefon och varade i 25 min.

Jag sökte svar till frågorna:

- Vad har du för erfarenhet med arbete med flyktingbarn?
- Hur arbetar din organisation med flyktingbarn?
- Använder ni er av skapande metoder? I så fall vilka och varför.
- Vad tycker ni om användandet av skapande metoder?
- Finns det organisationer som arbetar på liknade sätt som ni?
- Vad behövs för flyktingbarn, vilken form av aktiviteter?
- Samarbetar ni med andra organisationer?

Jag är medveten om att jag inte ställer frågan: Vad kan en pedagog med skapande inriktning bidra till er verksamhet? Dock tycker jag att jag får svar på detta genom informanternas svar på de andra frågorna.

4.2 Urval

Att få tag på information om organisationer som inte bara jobbar med flyktingbarn utan även medvetet har valt att arbeta med skapande metoder var svårare än jag trodde när jag började med denna uppsats. De organisationer som därför är med i denna studie är helt enkelt de jag fick tag i. Sammanlagt har jag alltså intervjuat tre personer från tre olika organisationer, Röda Korset, Barn i Väntan (BiV) och Clowner utan Gränser. För att visa min väg till kontakt med denna studies informanter följer här nedan en beskrivning av processen.

Jag började med att söka information på internet eftersom jag tyckte att där om någonstans borde den finnas. Organisationer brukar ofta ha någon form av hemsida eftersom om man inte finns på nätet finns man i någon mening inte alls.

Att söka via internet för att hitta organisationer som arbetar med kreativa metoder med flyktingbarn var inte ett bra alternativ. Av en medarbetare på Bilda studieförbund som Tillsammans har samarbetat med, fick jag tips om en kvinna som kunde ha några förslag på organisationer. Denna person tipsade om organisationen Clowner utan gränser. Efter många försök fick jag slutligen kontakt med deras marknadsansvariga. Hon skulle skicka information om Clowner utan gränser och berättade att de tjejer som jobbat med flyktingbarn i Sverige befann sig i Burundi och arbetade med ett projekt och skulle komma hem i mitten av november. Informationen hon sedan skickade var ett nyhetsbrev, vilket tyvärr inte innehöll tillräckligt med material. Efter ytterligare en tid mejlade jag samma person för att på nytt försöka få kontakt med någon av dem som drivit ett specifikt projekt jag läst om på deras hemsida som skulle vara relevant för min studie. Jag fick telefonnummer och fick tillslut tag i informanten.

Via en vän från organisationen CISV fick jag tag på information om SWERA, svensk flyktinghjälp. Att SWERA arbetade med kreativa metoder var inte självklart, men jag hittade ett projekt som genomfördes för ett antal år sedan, identifierade projektledaren och tog kontakt med henne. Hon var glad över att bli kontaktad men på grund av tidsbrist hade hon inte möjlighet att ställa upp på en intervju men gav istället en kort beskrivning på projektet hon hade ansvarat för.

Via Musiklärare Utan Gränser som samarbetar med BiV - Barn i Väntan och BiS- Barn i Start fick jag kontakt med de två som är ansvariga och grundare av denna organisation. Ett möte för intervju bokades direkt in.

En av de organisationer som jag inspirerats av från början är War Child International. Jag har försökt att via både mejl och telefon få en personlig kontakt med någon i denna organisation men inte lyckats. Istället har jag använt mig av information om deras verksamhet som jag funnit på deras hemsida.

När jag märkte att det var svårt att få kontakt i personer som var engagerade i frågan kom jag att tänka på en mormor till ett av barnen som var med på Tillsammans. Hon jobbar på Röda Korset och var och hälsade på Tillsammans en dag för att se vad vi gjorde. Jag ringde henne och fick direkt ett positivt svar och en vecka senare genomfördes en intervju.

4.3 Studiens tillvägagångssätt

Två av intervjuerna ägde rum på informanternas arbetsplatser, den tredje skedde över telefon. De två första spelades in i mp3-format på en såkallad H4 och är sedan transkriberade. Under den tredje förde jag anteckningar under samtals gång och har sedan försökt att på ett naturtroget vis återskapa intervjun med informanten. Det gör dock att det finns risk att någon detalj av informantens information har bortfallit, men detta torde inte ha påverkat helheten.

4.4 Litteratur

Parallellt med sökande med att få fatt i personer med erfarenhet av arbete med flyktingbarn letade jag litteratur. Jag valde att börja läsa rapporter, uppsatser och böcker av psykologer och läkare där de pratar om flyktingbarnens behov och vad det är som påverkar dem och vilka metoder som kan användas för att underlätta deras situation. Jag sökte på www.uppsatser.se för att se om det fanns uppsatser som var liknande den här. Jag hittade inget som hade specifikt fokus på flyktingbarn och kreativa/skapande metoder. Det jag fann kan tyckas vara snarlikt med hur socialt utsatta barn reagerar på musikundervisning, men jag väljer att skilja dessa grupper åt i denna uppsats.

Jag har läst om barns rättigheter och om att uttrycka sig med kreativa metoder. Efter att sökt på svenska började jag att söka efter information på engelska. På Lovisa vilket är Lunds universitets sökmotor för böcker, tidningar och artiklar fann jag ett antal relevanta artiklar om ämnet. Jag har också efter att ha intervjuat informanterna läst om teorier de har använt i sin verksamhet. Detta har jag beskrivit i min teorigenomgång.

4.5 Etiska överväganden

Informanternas namn är fingerade eftersom jag inte fått godkänt av alla att använda deras riktiga namn.

Min första tanke var att även intervjua några av de barn som var med på *Tillsammans 2008* men efter noggrant övervägande valde jag att inte göra det på grund av att jag inte kunde garantera att ingen utsattes eller for illa genom att vara med. Sedan var jag också osäker på vad de möjligtvis skulle kunna bidra med till studien.

Resultat

Jag har gjort tre intervjuer och redovisar dem i detta kapitel. I resultatdelen redovisas informanternas berättelser som jag uppfattat dem. För att de själva ska få komma till tals har jag fogat in direkta citat. Här återfinns också reflektioner som en av informanterna ger på projektet *Tillsammans* som beskrivits i inledningskapitlet.

5.1 Röda Korset

Intervjun med den första informanten som här kommer att kallas för Lena ägde rum den 14 oktober 2008 på hennes kontor i Röda Korsets lokaler vid Värnhem. Första delen var ganska formell, men efter hand gick intervjun över till ett informellt samtal.

För att få en klarare bild av vem Lena är, vad hon arbetar med och varför bad jag henne svara på frågan: ”Vem är du och vad jobbar du med?”

Lena är fyrtioårig och kallar sig själv för en ”barrikadmormor”. Hon kommer ursprungligen från Stockholm där hon växte upp i en mixad familj där hennes farmor var holländska och överlevare från andra världskriget. Hon säger att hon alltid haft en fot utanför det kriget och funderar kring om det är just detta som gjort att hon alltid haft ett speciellt intresse för människor. Hon började läsa juridik men revolterade mot sina föräldrar efter en termin och började istället studera sociologi i Stockholm. Hon studerade även filosofi, psykologi och invandrarsociologi, det senare på åttiotalet då det var ett nytt ämne.

Efter studierna hamnade hon på Stockholms Barnavårdsnämnd som inte finns idag men som var någon form av socialförvaltning och barnavårdscentral. Hon började tidigt arbeta med just invandrare och deras problematik och har sedan fortsatt med det. Detta område har varit den röda tråden i hennes arbete. På 70-talet flyttade hon till Skåne, perioden då flyktingarna började ”välla in” som Lena säger. De kom från hela världen, men framförallt från Chile. Sedan dess har hon varit fast i problematiken med flyktingar och har erfarenhet från många olika institutioner som flyktingförläggningar och organisationsarbete.

Lena jobbar idag inte på en institution, men hon säger att hon ”delar med sig av det hon kan”. Detta gör hon ideellt på Röda Korset, dock inte på heltid. Senare i intervjun säger hon att hon kommer göra detta tills ”hon trillar av pinn”. Att man är pensionär behöver ju inte betyda att man inte kan arbeta längre och erfarenheter hon har är viktig att föra vidare.

För man är ju inte dummare idag mot vad jag var igår. När det gäller invandrare så är det viktigt att man får ut invandrare och får in svenskar och man får ihop det här för det är väldiga avstånd. Jätteavstånd är det och det är ganska läskigt. Och det kan bli farligt.
(Lena)

På Röda Korset har hon under senaste tiden arbetat med Tsunamiprojektet i Malmö och med kvinnogrupper. Om det säger hon såhär:

Det är ett ganska spännande projekt, jag började för sex år sedan och då hade vi väldigt mycket bosnien här efter det som har hänt i Bosnien framförallt. Så då fick jag överta från någon annan en grupp på tio stycken bosniska kvinnor. Och sen utökades det till andra grupper och idag har jag bland annat en blandgrupp därför att det ser annorlunda ut i

världen. Det här är väldigt spännande för de här grupperna består av människor som speglar världskrigen. (Lena)

Hon pratar väldigt varmt om Röda Korset som organisation och känner sig väldigt trygg och hon säger att hon har mycket att stå på när det händer något. Lena tycker själv hon har jättefin utbildning och erfarenhet, men på Röda Korset får hon mycket påfyllning. Hon tycker organisationen är bra på att punktutbilda när saker händer i världen vilket gör att de kan erbjuda bra hjälpverksamhet.

Kan du ge en kort beskrivning av hur flyktingar introduceras idag, både vuxna och barn?

Hon börjar med att berätta att de som kommer oftast inte har något uppehållstillstånd så de hamnar i någon form av förläggning. Vidare pratar hon om de ensamkommande flyktingbarnen som kommer till Sverige och som behandlas lite annorlunda än de barn som kommer med en vuxen. Lena beskriver det som ett mer barnanpassat mottagande men går inte in mer på vad det är. Dock är hon lite orolig. Mycket görs för dessa barn, men Lena menar att vi inte har kommit så långt än och det finns mer att göra.

Nu säger jag det ur hjärtat men jag tycker inte det är acceptabelt. Vi har inte kommit så långt, vi har inte fattat det här ännu att det alltså inte är acceptabelt men ändå så gör man väl så gott man kan fast man förstår nog inte riktigt tror jag. (Lena)

Vidare berättar hon om familjer och vuxna. De hamnar antingen på en flyktingförläggning eller så får de en lägenhet någonstans. Man försöker att undvika att splittra familjer och arbetar alltid för att de ska få ett enhetligt boende. Lena ger sig själv frågan om vad man gör på en förläggning och svarar: ”Man försöker bidra med lite svenska undervisning, där är läkare, de är ju skadade många. Inte bara psykiskt utan fysiskt är de också sjuka naturligtvis.” Hon säger att många av dem som bor på förläggningarna är knepiga människor:

...som kommer hit om man så säger för de har varit med om saker som för det första varken du eller jag vill veta var det var, men samtidigt förstår man ju inte, hur ska man kunna göra det? Det är ju det här att det sitter på förläggning och barnen får gå i skolan och hur ska jag säga, man försöker mitt i den här väntan på anpassning försöker man skapa någonting som liknar det normala så mycket som möjligt vilket är svårt. Man får inte heller glömma att på förläggningar är det mycket konflikt, det är kontroverser. (Lena)

Vägen till ett uppehållstillstånd är ofta väldigt lång men när man väl har fått ett körs man in i systemet på ett annat sätt. Lena förklarar att det ordnas med bostad och andra praktiska saker som bidrag och liknande, att de helst ska börja läsa svenska för invandrare. Man ska också in i det sociala systemet, för när man väntar på ett uppehållstillstånd får man inte lov att arbeta och man får inte lov att göra några val. Trots detta är det just arbeta som de flesta vuxna vill göra, säger Lena. Förr behövde Sverige arbetskraft och då var många välkomna hit. Då behövde man inte kunna svenska, och många av dem som kom hit och fick jobb kan fortfarande inte säga så mycket mer än god dag, tack och adjö, men de har klarat sig alldeles utmärkt, menar Lena. Hon är medveten om att det är skillnad på hur det var förr och hur det är idag. För några decennier sedan behövdes det arbetskraft och det var då enklare att få stanna i Sverige eftersom dessa människor behövdes i samhället. Att de inte kunde prata så mycket svenska spelade heller ingen roll. Idag är det väldigt svårt att få något jobb om man inte kan tala svenska. Att få ett jobb och att få lov att arbeta menar Lena är att få behålla sin mänskliga värdighet. Det är många som kommer hit till Sverige och eftersom det ser ut som

om alla har det bra så är det lätt att tro att det kommer gå lika bra för en själv. Men så är inte fallet.

Man blir ganska snabbt nerklubbad när det gäller det här med jobbfrågan för att du, du kanske aldrig kommer få något jobb här, och det är allvarligt. Så människor på något sätt förintas inifrån, jag kan inte förklara det men de krymper på ett sätt som är, som är ganska hemskt att se. (Lena)

Lena beskriver väntan som mördande. Då spelar det ingen roll om man är på en bra eller dålig förläggning, för Lena hävdar att det är skillnad på förläggningarna i Sverige. Hon säger också att arbeta på en förläggning är inte lätt. Ständigt dyker nya problem upp, ofta i samband med kulturkrockar, nya möten helt enkelt. Vi lär oss ständigt nya saker.

Hur är det med barnen? Vad görs för dem?

Lena berättar att flyktingförläggningar försöker bedriva så skolliknande former som möjligt men att det är många barn som får gå i vanlig skola. Eftersom barn är väldigt adaptiva får de också lätt nya vänner och de lär sig ganska snabbt svenska. Lena menar att barnen har mycket lättare för detta än sina föräldrar. Att barnen har så lätt för att anpassa sig så tycker Lena är lite ruskigt. De blir inordnade i en struktur som är positiv för dem. Det som Lena menar är ruskigt är att helt plötsligt tvingas barnen bryta upp från det här. För vissa barn kanske det är första gången de fått lugn och ro i sina liv.

Barnen har inte haft en tanke på att 'här ska inte jag få stanna'. Och då kan man undra om man har gjort hela den här familjen en björntjänst och det vore bättre om de inte gick i skolan under den här tiden även om det tar lång tid att vänta på sitt ja- eller nejsvar från myndigheterna. Man vet inte. (Lena)

Jag frågade Lena vad det finns för organiserad verksamhet för flyktingbarn, både i Malmö och i Sverige. Svaret blev att hon inte kan svara på det för det är inte hennes nisch men hon frågar vad jag menar med organiserad verksamhet, vilket jag förklarar med någon form av aktivitet som arrangeras specifikt för dessa barn, men som inte är i skolan. Jag förtydligar med att det kan vara allt från fotbollslag till musikverksamhet. På detta svara Lena:

Jag förstår vad du menar och som jag har förstått det så är det ju så att det ... nog lite grann ... beror [på eller] skiljer sig från kommun till kommun, därför att, det är ju inget obligatorium att man till exempel ska ha någon speciell aktivitet för flyktingbarn. (Lena)

Hon säger att det finns aktiviteter på flyktingförläggningar, men de ser olika ut från plats till plats. Det brukar helt bero på vem det är som arbetar på förläggningen. Hon poängterar vikten för killar att få någon form av stimulans så det inte går ut och gör något annat. Med detta syftar hon på saker som kan vara skadliga både för dem själva och för andra. När det gäller kommunerna tror hon inte det är samma sak som gäller. Hon säger att det finns säkert på vissa ställen men det är inget obligatorium att det ska vara så eller så. Detta är något hon tycker ganska hemskt, eftersom hon menar att det borde ingå i hela introduktionspaketet men att det såklart är en resurs- och ekonomisk fråga. Hon förtydligar att hon inte helt kan svara på denna fråga. Dock ifrågasätter hon om det är bra att göra separata aktiviteter för dessa barn. Hon menar att det kanske är bättre att få plats och integreras i samhället istället för att vara i en fotbollsgrupp med bara flyktingbarn. Även om barnen i detta lag är duktiga på fotboll så är

man fortfarande utbölningar och står utanför på något konstigt sätt. Målsättningen med introduktionen för alla flyktingar, säger Lena, är såklart någon form av integration, men att integrera dessa barn med ett bagage som i sig är svårt att hantera är inte lätt. ”Det finns så många spärrar åt båda håll många gånger. På många ställen så har man väldigt... väldigt mycket fördomar.” Med fördomar menar hon svenskarnas tankar om flyktingar och flyktingbarn. Lena säger lite uppgiven: ”Överhuvudtaget, integration är knepigt, det finns inga svar på sådana här frågor, det gör det inte.”

Om vi då pratar lite om skapande metoder, skapande uttryckssätt på vilket sätt tror du att människor kan påverkas av detta, denna målgrupp som vi pratar om? Kan det användas på något positivt sätt?

Att det är positivt tycker Lena är självklart. När det talande språket inte finns, vilket Lena beskriver som nyckeln till det mesta så fungerar det väldigt bra att använda kroppen. ”Rörelse och kroppskontakt förlöser mycket”, säger Lena. I många andra kulturer är kroppskontakt betydligt mer naturligt än vad det är här. Även om det finns strikta regler så menar Lena att man tar i varandra och varje människa behöver det. ”Det är ett språk att ta i varandra och det är jätteviktigt”.

Lena använder ofta just kroppskontakt och rörelse när hon arbetar med sina äldre Bosniska kvinnor. Hon märker att det uppskattas väldigt mycket för ”det blir en annan kontakt när man börjar röra sig och börjar dansa”. Vid dessa tillfällen är det alltid mycket skratt och hon påpekar än en gång att det ”förlöser mycket.” Trots detta säger Lena att det inte alltid är ”så lätt att få till sådana här projekt” och hon tycker att hon ofta möts med skepticism. Trots detta ger hon inte sig eftersom hon ”vet att det blir bra”.

Att arbeta med detta på flyktingförläggningar tror Lena skulle vara väldigt bra, att ha något under ordnade former: ”att det kommer någon som så att säga har något med sig i form av rörelse, musik osv.” Det finns mycket att göra på flyktingförläggningar, det finns mycket att plocka från olika kulturer och det tycker Lena är spännande. Det positiva är att rörelsen och musiken blir språk som alla talar och även det menar hon ”löser upp jättemycket”.

Att det är lagt i ett program på en flyktingförläggning, mentalvårdsavdelning eller på ett fängelse eller var det nu är, det finns inte riktigt. Då kommer man in på det där att de är ju för att roa sig eller det är en hobby och det är det ju inte. Utan det är en väldig orespekt mot hela den här biten för att jag tror man skulle spara jättemycket pengar genom att eliminera en massa andra saker om man hade det här istället. Att det blev rumsrent för i andra länder är det det. Den magiska realismen, den behöver alla människor. Det är ju en form av magisk realism. Det ingår ju i hela dramaturgin, på de som jobbar med teater och hela den här biten, där ligger ju allt det här för att vi måste ju ha den annars orkar man ju inte leva. Orkar man ha lite hopp så orkar man nog lite mer. (Lena)

Det är uppenbart att Lena har stor kunskap och erfarenhet av att arbeta med flyktingar och har gjort detta under en lång tid. Hon har även själv använt sig av att arbeta med skapande metoder, i detta fall dans och rörelse med sina kvinnogrupper och sett ett mycket positivt resultat. Lena pratar om att användandet av skapande metoder, det löser upp. Detta menar hon beror delvis på att det är ett språk som alla på något vis kan förstå.

Lena har inte haft just flyktingbarn som fokusområde men hennes gedigna erfarenhet av arbete med flyktingar bidrar till mycket information som är relevant till denna studie.

5.2 Lena om Tillsammans

Sommaren 2008 var Lena och besökte projektet *Tillsammans* som beskrivits tidigare i denna uppsats. Hennes barnbarn var där som deltagare och Lena blev nyfiken på vad som hände inom projektet. Detta gjorde att hon under en dryg timmas tid följde med när *Tillsammans* höll på att repetera inför sin avslutande föreställning. När barnen sedan gått hem kom hon tillbaka för att samtala med alla ledare.

Du var och hälsade på, vilka iakttagelser gjorde du då?

De första Lena hade lagt märke till var att det var väldigt många barn som verkligen älskade att vara på *Tillsammans*. Hon såg också att det var en väldigt blandad grupp där vissa barn krävde mer fokus än andra. Lena kallar dem för ”speedade” barn. Med det menar hon de barn som tog extra mycket fokus från ledarna. Vissa av dem var asylsökande flyktingbarn, andra var födda i Sverige men på grund av olika saker hade de svårt att koncentrera sig och hade det inte så lätt på det sociala planet. Lena reflekterade kring om det alltid är så bra att blanda människor med olika liv och erfarenheter eftersom det kräver ganska mycket av de som är ledare och arrangörer av ett sådant projekt.

Det som hon sedan lade märke till var att alla såg väldigt trötta ut. Framförallt ledarna som då också blev lite ”speedade”. Lena undrade om ledargruppen hade någon utomstående att prata med och reflektera kring saker som hände på dagarna. Detta fanns inte utan istället gick vi till varandra. Att ha varandra är bra, men Lena menar att det skulle vara väsentligt för ledargruppen att ha någon annan. Det krävs inte bara kreativa kunskaper utan också någon utomstående som har tid att lyssna eftersom det ofta är ett högt tempo och mycket som händer.

För att ni gör ett hästjobb och ni gör ett jobb som ligger inom ramarna för en massa olika verksamheter. Dels den konstnärliga och dels den här fritidsbiten, det är jätteroligt men ni gör en psykosocial grej också som är mycket jobbig, där ni har tagit på er ett ansvar som är enormt. (Lena)

Lena frågar mig om det verkligen är så att alla ledare ska behöva vara så trötta. (Jag är medveten om att det inte är helt oproblematiskt att det nu är informanten som frågar intervjuaren, men i detta fall finner jag informationen relevant och betydelsefull för analysen av resultatet). Jag förklarar för henne att det som arrangörgruppen av *Tillsammans 2008* trodde utgjorde problemet, var att det var en väldigt ambitiös ledargrupp som hade höga krav både på sig själva och med projektet *Tillsammans* som helhet. Alla ledare ville se och bekräfta alla barn. När det då finns barn som inte är så lätta att hantera finns det ett behov att prata om vad man tror är dessa barns behov vilket ibland upptog mycket av ledarnas planeringstid. När vissa problem uppstod med ett fåtal barn fanns det ett behov att prata om just dessa och komma på lösningar till hur vi skulle bemöta dessa barn och hantera svåra situationer som uppstod. På denna reflektion blir Lena lite orolig och tycker inte att vi ska lägga ner tid på att prata om barnens enskilda behov. Hon tycker istället att vi ska vända på det hela och tänka på ett annat vis än att fokusera på varje enskilt barn.

Vänd på steken, vad kan du tillföra? Vad vill du dela med dig av det här? Vad kan du, vad är du bra på och vad kan du tillföra gruppen? - inte vem är tokig, vem är bråkig. Det är det här när man är så överambitiös, man vill så mycket, det är inte illa menat men det blir så vansinnigt. Att ha roligt, det är det som är grunden, ’vi ska ha kul’. (Lena)

Lena såg även positiva saker med *Tillsammans*:

Det positiva var att man greps av den här fantastiska känslan och ni ville så mycket och ni var väldigt positiva själva men ni var ju så trötta och slutkörda så jag reagerade på det.
(Lena)

Det är viktigt att projekt som *Tillsammans* där man arbetar med nya grupper av människor har möjlighet att ha någon att ”prata av sig” hos. Det är också viktigt att man som pedagog och ledare håller sig till sin kunskap inom skapande metoder och inte inkräktar på det psykologiska utan istället fokusera på sin egen kunskap och vad man kan tillföra med den. Man skall heller inte vara rädd för att göra fel, det gäller att prova sig fram, uppmuntrar Lena.

5.3 Barn i Väntan

Denna intervju gjordes den 23 oktober i Mariakyrkans källarlokal där föreningen BiV, Barn i Väntan och BiS, Barn i Start bedriver sin verksamhet i Malmö. Denna intervju varade i en och en halv timme. Vid mötet var det två studenter från socialhögskolan med, vilket jag inte var informerad om. Därför blev det istället så att informanten som i fortsättningen kommer kallas för Kerstin berättade om BiV och BiS. Jag ställde sedan kompletterande frågor för att få den information jag tyckte saknades.

Kerstin är tillsammans med en kollega initiativtagare till Barn i väntan och Barn i Start. De driver idag på halvtid denna verksamhet. Kerstin är utbildad präst och arbetar som sådan 50% i Mariakyrkan. Hon har en grundläggande psykoterapeututbildning som hon har hållit på med i två år och har i och med det haft samtal med konfidenter. Kerstin har i uppdrag från biskopen i Lund att arbeta med frihetsfrågor

...kring att Malmö idag har förändrat struktur. Idag är det ju inte ett folk på något vis utan det finns jättemånga olika människor med olika etniska bakgrunder, språk och många människor är nyanlända i Sverige. Många lever fortfarande i flykt, att kyrkan på något vis behöver stödja människorna. (Kerstin)

Kerstins kollega Helene är utbildad socionom, arbetar som kurator på IM, Individuell Människohjälp och de träffades genom att de både har arbetat med verksamhet för flyktingar. Både Kerstin och Helene hade gemensamma och liknande erfarenheter av att barn och familjer i en flyktingsituation är i behov av hjälp och stöd.

En flyktingfamilj som lever i uppbrott, flykt och även kanske i de nyanlända familjerna så finns det lite samma symptom, att man inte orkar på samma sätt som man gjort tidigare och det går ut över barnen. (Kerstin)

Med målet att bedriva verksamhet som dels hjälper föräldrar att bli bättre föräldrar och för att ge barn en möjlighet att uttrycka sig och träffa andra som är i en liknande situation, även att bearbeta asylprocessen och väntan på ett eventuellt uppehållstillstånd. De vill ge barnen känslan av att de är värdefulla och de duger som de är. Med detta som mål startade de projektet Barn i Väntan.

Vi bestämde oss då i början på 2000-talet att vi skulle försöka starta upp någonting för de här barnen och då blev det BiV. De första tre åren fick vi finansierat ut av Allmänna Arvsfonden. Då hade vi bara två deltidsanställda men vi såg väldigt, väldigt tidigt att det kommer att krävas mer. Det räckte inte med två deltidsanställda. 2004 startade jag och Helene verksamheter här i Malmö. Sen dess har vi haft två grupper per termin. Vi möter ungefär 32 barn per år. Det är inte så mycket. 32 i Malmö och 32 i Helsingborg nu. Men vi har inte kapacitet att ta emot fler. Det står barn i kö för att komma in här. (Kerstin)

Kerstin beskriver Barn i Väntan som ett pedagogiskt program som sträcker sig under 14 veckor. Barnen är uppdelade i åldersbaserade grupper och träffas en gång i veckan. Antalet barn i varje grupp är ungefär 8 stycken och de flesta bör tala samma språk. Varje grupp har en gruppleddare som har någon form av relevant utbildning som sociologi, Internationella relationer och mänskliga rättigheter eller liknande. Det finns även en tolk i varje grupp, vanligtvis en som talar arabiska, då de absolut flesta flyktingar som går på BiV talar just arabiska. Många kommer från Irak. Ingen av barnen lever gömda eftersom BiV är helt övertygade om att det här programmet kräver att man har någonting som fungerar i livet. Barn som lever med papperslösa föräldrar har ingenting som egentligen fungerar, man har ingen ordentlig bostad, ingen inkomst eller ekonomi och rädslan att polisen skall komma finns hela tiden. Under de 14 veckorna arbetar gruppdeltagarna med 11 olika teman. Ett av dem, som ofta får mycket positiv respons från barnen, är ”du är värdefull” temat. Andra teman är ”känslor”, ”familjen” och ”kommunikation”.

2004 fick BiV stöd av Allmänna Arvsfonden, därigenom blev det möjligt att förverkliga projektiden. Detta arbete fick mycket positiv respons och blev uppmärksammat av både Malmö och Helsingborgs kommuner, som då ville att denna verksamhet skulle vara en del av introduktionen för flyktingbarn. Man förstod någonstans att de här barnen behövde hjälp från samhällets sida, från kommunen. Det skrevs ihop ett nytt projekt och medel beviljades från Malmö kommun, Helsingborgs kommun, europeiska flyktingfonden och migrationsverket. Idag är det 75 % av verksamheten som vänder sig till BiS och 25 % till BiV.

Vi vet ju att de barn som lever i väntans värld har ingenting så det är lite sorg i hjärtat på något vis att vi inte kan erbjuda dem mer just nu. Men vi har fantastiska frivilliga här, så vi driver ett BiV café, så även om man inte kan gå i någon grupp är man välkommen en gång i veckan till cafét. Vi har också en aktivitetsgrupp, där barn får vara med och som är lite organiserad av frivilliga för de barn som står i kö, så vi försöker erbjuda andra saker istället. (Kerstin)

I oktober månad fick de beskedet om att Allmänna Arvsfonden stöttar ytterligare ett projekt som är ett samarbete med Musiklärare utan gränser, (som är en ideell organisation för musiklärare som vill engagera sig och arbete med människor som på grund av olika anledningar inte självklart har möjlighet att till exempel få utöva ett instrument). Rytmik-, flöjt- och gitarrundervisning kommer erbjudas helt kostnadsfritt för de barn som är med i BiV. Både de som är med i en grupp och de som står på kö till en grupp kan söka. Bidraget gör att de tre musiklärarna som är involverade i projektet kan bli avlönade, två 50 % tjänster och en tjänst på 12,5 %. Både barn i Malmö och Helsingborg kommer att få del av detta projekt som kommer vara i 10 månader med start i januari 2009. Denna möjlighet ser Kerstin väldigt positivt på och säger att även hennes chef är väldigt glad över det.

Det har vuxit fram mycket kringaktiviteter, från början var det bara meningen att vi skulle ha åtta barn, men sen förstod vi att på åtta barn genererar det sexton föräldrar, och

familjerna har ofta mer än ett barn så att det är väldigt mycket personer som är involverade. Jag har räknat ibland att vi ligger på 200 personer per vecka som florerar i det här systemet. (Kerstin)

En av studenterna vid socialhögskolan ställde frågan hur barnen kommer i kontakt med BiV? Kerstin svarar att idag kommer de främst från två håll. Eftersom de är ute och informerar i skolorna kommer många barn genom informationen de fått där och några barn remitteras från BUP. Även migrationsverket hjälper till, eftersom de har kontaktuppgifter på alla som är inskrivna och då kan nå ut till rätt åldersgrupp. De barn som ska vara med i BiS får informationen av kommunen eftersom det är en del av introduktionspaketet. Kerstin tror att anledningen till att det är kö till att vara med i dessa projekt är att de inte patologiserar. BiV är ett program som ska hjälpa barnet i den situation barnet befinner sig. En sak som många av barnen har gemensamt är att de har väldigt engagerade föräldrar, vilket är något som krävs för att kunna delta i programmet. Dels behöver barnen hjälp med transporten till träffarna och dels behöver de föräldrar som kan ge dem stöd när de kommer hem. Så oftast når BiV inte de familjer som har det sämst ställt, men det händer att de ibland åker och hämtar barn som annars inte har någon möjlighet att komma dit.

BiV vill att varje barn ska känna att de är som alla andra och får göra saker som alla andra barn gör. Förutom grupp- och caféverksamhet anordnar de även sommarläger på en gård utanför Vrigstad, där barnen får tillbringa ett par dagar fyllda med olika typer av aktiviteter.

Metodiken som BiV använder är inspirerad av ett enligt Kerstin väldigt välkänt pedagogiskt program, *CAP, Children are people too*. Detta berättar Kerstin är Minnesotaprogrammets barnprogram som arbetar med barn som har föräldrar eller närstående som har alkoholproblem eller någon form av kemiskt beroende. CAP metodiken går delvis ut på att ge känslomässigt stöd åt barnet genom att prata om upplevelserna, att stärka barnets självförtroende genom lekar och övningar, att poängtera att det inte är barnets fel samt visa att det finns andra barn i samma situation (Socialstyrelsen, 2005)

...CAP metodiken och den metodiken har spridit sig över hela världen, hur man kan arbeta med familjer som är dysfunktionella. Jag och vår kurator har ju gått utbildning i den metodiken, men sen har vi då skrivit om den för att den ska passa de här barnen och deras familjer. (Kerstin)

CAP metodiken går delvis ut på att ge känslomässigt stöd åt barnet genom att prata om upplevelserna, att stärka barnets självförtroende genom lekar och övningar, att poängtera att det inte är barnets fel samt visa att det finns andra barn i samma situation (Socialstyrelsen, 2005)

BiV har medvetet valt att i denna period inte arbeta med ensamkommande flyktingbarn. Det beror på att när det för ett par år sedan uppdagades att det var väldigt många ensamkommande flyktingbarn i Sverige, var det många som valde att satsa på denna målgrupp. De ville istället fokusera på asylsökande flyktingbarn som kommit hit med någon förälder eftersom de upplevde att i och med satsningar på ensamkommande flyktingbarn försvann resurser från dem.

Det som skiljer BiV och BiS programmen åt är att BiS programmet har integrationstemat som sin röda tråd. Man pratar om hur det är att vara i Sverige och funderar kring saker som sker

och som kommer att ske i framtiden. Barnen som går på detta program vet att de får stanna i Sverige. Då är det också möjligt att prata om flykten som är ett tema man inte kan ha i BiV programmet. Kerstin säger att det visat sig vara mycket viktigt för barnen som får stanna att prata och reflektera kring just flykten. Vissa har inte påverkats så mycket men andra har traumatiska upplevelser. I vilket fall finns det ett behov av att uttrycka sig. Dels genom samtal, men barn orkar inte göra det så länge.

Samtalet är viktigt men man kan inte sitta och samtala hur länge som helst med barn, utan vi arbetar då i en ateljé här bredvid. Vi arbetar med bild, dans, pedagogiska lekar, drama, rörelse och vi har även instrument som vi använder under kommunikationstemat, så vi har alternativa sätt att arbeta med barn. (Kerstin)

Att utvärdera projekten är något som de har varit noga med och gjort kontinuerligt, både internt och externt. Efter att Allmänna Arvsfonden stöttat projektet i tre år valde de att anställa en särskild utvärderare som är beteendevetare och legitimerad psykoterapeut och som är väldigt van vid att utvärdera i Sverige. Hon har byggt sin utvärdering på 50 djupintervjuer och hon har gjort både kvalitativt och kvantitativt utvärderingsarbete, där har hon tittat på olika frågeställningar. Hon har använt sig av Antonovskys teorier och även Winnicotts teorier om mellanområdet och hon anser att det är ett väldigt enastående och unikt projekt och att det inte finns någon motsvarighet i Sverige.

Kerstin tycker det är väldigt enkelt att arbeta med barn på det här sättet och ge dem stöd som hjälper barnet till en positiv förändring. Hon tycker också det är egendomligt att man inte har kommit på det förrän nu.

Det här är ju bara ett av 99 andra sätt att arbeta med barn i den här situationen. Om vi tror att uppbrott och flykt påverkar människan, om vi tror att man behöver bearbeta det, om man tror på alla de sakerna då tror jag att idéer skulle kunna födas hur man skulle kunna arbeta med att stödja de här. (Kerstin)

BiV arbetar enbart pedagogiskt så de kommer inte ner på djupet. De håller sig till sin professionalitet, vilket inte är att vara psykologer. Om det är uppenbart att ett barn behöver extra vård skickar de vidare barnen till BUP eller liknande. Framförallt pratar de med föräldrarna och informerar om att barnet behöver extra stöd. Barnen beskriver BiV som ”glädjens plats” även om man blir ledsen av att prata om det man varit med om. Utvärderingen heter ”Att ge varandra glädje” vilket är ett citat från ett av de deltagande barnen.

Jag undrade varför de hade valt att jobba med drama, rörelse och musik.

Först och främst tänkte jag och vår kurator att de här barnen har ju ett nytt språk, de har inte det svenska språket och vi kan inte deras språk. Man kan ju inte bara sitta och prata hela tiden. Om man inte har ett gemensamt språk, vad ska man göra då? Ja då får man hitta något gemensamt språk. Musiken är ett gemensamt språk, bilden är det, man kan göra mycket med [dem]. Någonstans är kroppsspråket samma språk över hela världen. Samtidigt tycker vi såhär att man inte kan sitta och tala i två timmars tid, det funkar inte. Inte med små barn då tröttnar de och då går de, utan man måste använda andra kreativa uttrycksätt. Sen tror vi att bilden, själva processen att producera är läkande, inte resultatet. Så tror jag även det är med musik. Att bara arbeta med instrument och lyssna på instrument och använda dem, sen att det inte blir en fin komposition spelar ingen roll, det

är själva resan som är läkande någonstans. Sen är det roligt naturligtvis om det blir ett bra resultat. (Kerstin)

Kerstin berättar att arbeta med kreativa metoder är något BiV gör men att de gärna blandar det med värderingsövningar. Detta är även något BUP gillar.

Vår handledare är psykolog på BUP har sagt att det är bra ibland att vi arbetar med kroppen med våra konfidenter för att man skall kunna säga att ett nej är ett nej. Att man kan känna det i sin kropp att man tränar sig eller att man blir tydlig i något att säga ja! Ja! (Kerstin)

BiV använder sig mycket av drama och att skapa nya berättelser. Det är en bra metod eftersom man kan använda historier och berättelser som inte är ens egna, men det går att tolka in sitt eget liv i dem. BiV brukar även använda sagor. Exempel som ges är Anne Franks dagbok för de äldre barnen och Alfons Åberg och soldatpappan med de yngre. Musiken använder de främst när de arbetar med kommunikationstemat som i sig finns till för att stärka kommunikationen inom familjen. Barnen får då öva sig att försöka kommunicera med instrument och försöka lyssna på andra. Dans och rörelse är något de använder sig mycket av. Den så kallade härmdansen, där en gör en rörelse och alla andra härmar ska enligt Kerstin vara något av det roligaste barnen vet.

Har ni sportaktiviteter också? undrade jag.

Kerstin säger att de använder sig av sportaktiviteter. Främst då bollspel på sommaren men när de gör aktivitetsutflykter så händer det att de går och bowlar tillsammans. Kerstin tror att det är väldigt viktigt med sportaktiviteter och de vill inget hellre än att barnen skall hålla på med detta. Hon säger att det är ett sätt för barnen att komma in i det svenska samhället. ”Jag tror att en stor del av den svenska integrationen står idrottsföreningarna för”.

Finns det mycket av den här typen av verksamhet som liknar det ni gör på BiV i resten av Sverige?

Svaret på den frågan är att det uppenbarligen inte finns, ”annars hade inte Allmänna Arvsfonden gett bidrag till projektet”, säger Kerstin. Hon har heller inte stött på något liknande som BiV i andra länder vilket hon tycker är väldigt konstigt. Kerstin berättar att det är många av barnen som går på BUP, fast det egentligen aldrig skulle behöva gå där. Hon menar att dessa barn behöver ett stödprogram men att det inte är patologiserande verksamhet som behövs utan någon form av mellanting. Något som finns mellan det vanliga livet och samtal hos psykolog. Detta menar hon är vad BiV är, ett program som finns mitt emellan, ”ett mellanområde eller lekområde eller vad vi nu ska kalla det för”.

Vår utvärderare som har arbetat på BUP i så många år säger det att ni har lyckats med det som vi inte lyckades med och det är att hålla i ramarna. För det är problemet man har på BUP, man behandlar, man pratar inte med barn, man är bara indragen i en asylprocess. Att skriva intyg, träffa föräldrar och ha kontakt med advokater och sådant. Vi gör inte det här. Det säger hon är en del utav succén med BiV. (Kerstin)

Att BiV och BiS bedrivs i svenska kyrkans lokaler ser inte Kerstin som ett problem. Inte heller att verksamheten bedrivs tillsammans med den kristna organisationen Individuell Människohjälp. Om det var ett problem att verksamheten bedrivs just i en kyrka frågade de deltagarna direkt men ingen såg det som ett hinder, snarare tvärtom.

Det hade kunnat vara hos en NGO (non-governmental organization, en organisation som inte är knuten till en stadsmakt) helt och hållet, bara att det inte är en myndighet utan frivilligorganisationer som kyrkan som driver det. Man har inte det regelverket i mötet med människor som man har på olika institutioner som BUP eller i skolan. Jag tror att de goda resultaten kommer från att det har varit en NGO och en kyrka som har initierat det här. (Kerstin)

BiV och BiS är två unika projekt som har stor kunskap och erfarenhet att arbeta med både flyktingbarn och deras familjer. De använder sig av skapande metoder och är dessutom öppna för samarbete med andra som i detta fall, Musiklärare utan gränser. De använder sig av Winnicotts teorier om mellanområdet och Antonovskys teorier om KASAM. En viktig ingrediens i att dessa projekt fungerat väl är att de främst arbetar utanför sjukhusinstitutioner. Visst samarbete med skolan finns, men det som gör projektet speciellt är att det görs av en NGO och en kyrka.

5.4 Clowner Utan Gränser

Denna intervju är gjord via telefon eftersom informanten finns i Stockholm. Telefonsamtalet tog 25 min och ägde rum den 25 november. Jag ställde frågorna och informanten svarade samtidigt som jag antecknade så mycket som jag hann med för att få allt hon sa. Intervjun sammanfattades skriftligt direkt efter telefonsamtalet med förhoppningen att få med så många detaljer som möjligt. Informanten arbetar som clown inom organisationen Clowner utan gränser och kommer i resultatdelen benämnas som Klara.

Klara arbetar alltså som clown. Hon har gjort detta inom Clowner utan gränser sedan 2005 efter att hon avslutat sina studier inom fysisk teater, som hon har studerat både i Sverige och i USA. Idag arbetar hon både med internationella och nationella projekt med Clowner utan Gränser. Hon är även sjukhusclown, vilket är en del av Clowner utan Gränserns verksamhet.

Vad har du för erfarenhet med arbete med flyktingbarn i Sverige?

Klara berättar att hon har gjort föreställningar och workshops för papperslösa barn och att hon i Botkyrka arbetat som pedagog för nyanlända flyktingbarn. De gick på en tre veckor lång sommarkurs där de fick grundutbildning i svenska och andra ämnen. Tanken var att hon skulle vara där som cirkuspedagog och driva en cirkusskola för barnen på eftermiddagarna. Detta gjorde hon men det blev också en hel del annat arbete som rörde projektet, ”det brukar ju bli så”, säger hon.

Vad har du för erfarenhet med arbete med flyktingbarn i Världen?

Totalt har Klara varit på åtta resor med Clowner utan Gränser. Hon har varit i Mexico, Algeriet – Västsahara, Sudan, Kenya, Indien, Palestina, Burundi och Rwanda. På dessa resor har hon gjort föreställningar och workshops. På workshoppen har barnen fått prova på akrobatik, jonglering, att vara clown och andra saker som hör till Cirkus.

På hennes senaste resa till Burundi och Rwanda jobbade de med en speciell metod vilket hon tyckte var både bra och givande.

Vi jobbade med temana ökat självförtroende, genus, konfliktlösning och inre styrka. I detta utbildade vi fem stycken som kom därifrån. Vi höll workshops för dem i en vecka, sedan var vi deras mentorer i 2 veckor när de arbetade med vad de lärt sig med barn. (Klara)

När Clowner utan Gränser är ute på dessa resor besöker de vanligtvis flyktingläger, men de har även besökt barnhem, sjukhus och platser där en naturkatastrof har ägt rum. Klara säger ”att alla platser där det finns barn, där människor behöver en åker vi till”.

Varför valde du just Clowner utan Gränser?

När Klara gick på teaterstudion i Stockholm var Nalle Laanela som är Clowner utan Gränserns svenska grundare där som gästlärare. Detta tyckte Klara var mycket intressant, ”det kanske låter lite så, fånigt, men jag kände att det var mitt kall”. Hon har alltid velat utnyttja sitt artisteri för att roa och hjälpa andra. Hon tycker att mötena med barnen är fantastiska.

Vilka metoder använder Clowner utan Gränser?

Clowner utan gränser arbetar främst med cirkus och allt som ingår i det. Jonglering, akrobatik, clowneri är några exempel. De ger både föreställningar för både barn och vuxna och de arrangerar workshops.

Varför gör ni detta och vad är ert syfte?

”Vi brukar säga att vi vill sprida skratt när skrattet har tystnat” berättar Klara. Att alla behöver mat för dagen, tak över huvudet och andra saker som är livsnödvändiga är självklara saker. Men Clowner utan Gränser tror att alla också behöver beröringen och en stund i livet då man får skratta. Klara menar att ”det finns vetenskaplig forskning som säger att skrattet löser upp en massa ämnen i kroppen som är bra”.

Hur reagerar barnen efter ett besök av er?

Klara har varit med om flera olika typer av reaktioner när hon besökt olika platser tillsammans med Clowner utan Gränser. Allt från stenkastning och att bli dragen i håret till positiva möten där alla har välkomnat dem varmt. Vi de allra flesta tillfällen blir dock slutresultatet både bra, roligt och framförallt väldigt hoppfullt.

Barnens ansikten är nästan färglösa, glittret saknas, du vet det där skimrande i ett barns ögon. Men efter vi har uppträtt eller de har deltagit i en workshop har det hänt något. Deras ansikten är röda efter att ha skrattat och det är precis som om man kan se hoppet i deras ögon. De glittrar liksom igen. (Klara)

Vet du andra organisationer i Sverige som arbetar med flyktingbarn och som har inriktning på kreativa metoder?

På denna fråga blir Klara lite fundersam. Hon säger att det ”står helt stilla i huvudet nu”, men hon menar att det finns organisationer som arbetar på detta vis. Exempel som nämns är Rädda

Barnen eftersom Clowner utan Gränser har samarbetat med dem. Hon förtydligar än en gång att det säker finns många organisationer som arbetar med flyktingar och flyktingbarn men inte om det är kreativa metoder som är deras metoder. I vilket fall tycker hon att det borde finnas många.

Har du några tips till någon som vill arbeta med flyktingbarn?

Det viktigaste menar Klara är att ”bara göra det”, eftersom det finns ett stort behov. Hon tror att folk ibland tror att det är svårare än vad det är. Hon har kompisar som har kontakter med gömda flyktingbarn och de barnen behöver allt från underhållning till läxhjälp. Oftast är arbete med flyktingbarn inom organisationer volontäruppdrag vilket Klara menar skulle vara en anledning till att färre kanske engagerar sig. Det hon tycker borde göras mer är att organisationer oftare borde samarbeta. ”Det blir ju mer” impact” uppåt mot de som kan ändra på saker, politiker och så, och samarbetar vi blir det ju starkare och bättre”, säger Klara.

Klara avslutar intervjun med att berätta att Clowner utan gränser har vuxit mycket sedan sin start. Idag finns organisationen i nio länder men den kommer ursprungligen från Spanien. Klara var för några år sedan på ett internationellt möte där Clowner utan gränser grundare var med. Han hade suttit och skakat på huvudet och kunde inte tro att organisationen blivit så stor. I Sverige har Clowner utan gränser en utbildning på folkhögskolenivå. Det är en tre månaders lång utbildning och förberedelse för artister som vill arbeta med organisationen eller som vill förkovra sitt artisteri.

5.5 Sammanfattning

Alla tre informanterna har var och en på sitt sätt bidragit med relevant information till denna studie. Kerstin med sin erfarenhet av att arbeta med vuxna flyktingar och även på vilket sätt hon tror skapande metoder är positivt påverkande för denna målgrupp. Hennes reflektioner kring *Tillsammans 2008* kommer också att synas i diskussionsdelen.

Lena bedriver verksamhet som uppenbart fungerar väl och som bidrar med både inspiration och kunskap till hur pedagoger med skapande inriktning skulle kunna arbeta. Också erfarenheten av att arbeta med föräldrarna till flyktingbarn och på vilket vis en organisation kan stötta en hel familj. Lena förstärker även Kerstins tankar kring vikten av att använda sig av skapande metoder.

Klara poängterar hur viktigt det är att organisationer samarbetar kring frågor som rör flyktingbarn. Hon bidrar även med erfarenhet och upplevelser om vad som händer när barn får lov att skratta, uppleva och utöva cirkusaktiviteter, alltså en form av skapande verksamhet.

Diskussion

I Sverige finns det idag många flyktingbarn. Många av dessa barn är i behov av någon form av särskilt stöd. Vissa mer, andra mindre. Det finns idag ett flertal organisationer runt om i landet som engagerar sig för att hjälpa flyktingar och flyktingbarn. I början av mitt undersökande av hur organisationer arbetar med flyktingbarn, försökte jag finna de organisationer som tydligt arbetade med skapande metoder. Med skapande metoder inkluderar jag musik, dans, rörelse, drama och bild, detta för att dessa metoder med undantag från bilden ingår i rytmikutbildningen vid Musikhögskolan i Malmö, vilken är min utbildning. Jag ville hitta organisationer där det fanns plats och utrymme för utbildade pedagoger med dessa skapande inriktningar. Därav min tvådelade forskningsfråga, *Hur arbetar organisationer med flyktingbarn och vad kan en musikpedagog bidra till detta arbete?*

Efter att jag inspirerats mycket av War Childs arbete hoppades jag finna liknande organisationer i Sverige, men som inte enbart fokuserade på internationell verksamhet utan också arbetar på likande vis som War Child fast i Sverige och inte bara i krigsdrabbade områden. Detta visade sig vara betydligt svårare än jag trott. Det finns många organisationer som jobbar med flyktingbarn och bedriver positiv verksamhet på olika vis, men få som tydligt visar på hemsidor och dylikt att de arbetar med skapande metoder. I min studie fann jag heller ingen organisation förutom BiV som samarbetade med utbildade musikpedagoger, detta är såklart något som inte behöver betyda att det inte finns andra som gör detta, men de har varit mycket svåra att finna. Inte ens Clownen utan gränser artister behöver ha en pedagogisk utbildning. Människor som arbetar med flyktingbarn behöver naturligtvis inte ha en pedagogisk utbildning, men här finns arbetsmöjligheter och ett behov av pedagoger av alla slag. Eftersom alla tre informanterna är eniga om att skapande metoder är både positiva och eftertraktade av barnen, finns det kanske extra utrymme här för alla med någon form av skapande inriktning. Personer med den kompetensen kan göra stor skillnad för dessa barn och borde se det som sitt ansvar att på olika vis engagera sig i denna verksamhet.

6.1 Nya möjligheter

I intervjun med BiV visar det sig att det genom samarbetet med Musikhögskolan utan gränser är möjligt att som musikhögskolans lärare få betalt för arbetet man utför. Att arbeta ideellt är något som fungerar till en viss gräns, men alla behöver tjäna sitt levebröd. Allt ideellt engagemang är självklart fyllt av kärlek och betyder mycket för många, men om mer resurser kunde tas fram skulle många organisationers projekt kanske kunna bli ännu bättre och ännu mer meningsfulla. Framförallt om man blandar in pedagoger med skapande metoder. Att dagens kulturskola arbetar för att få in fler elever med invandrarbakgrund är väl känt. Om fler pedagoger arbetade med flyktingbarn tillsammans med en organisation skulle detta kanske kunna vara en försmak, en introduktion och inkörsport till kulturskolan.

6.2 Skapande metoder

Både Kerstin och Lena säger att om det fanns mer skapande verksamhet för flyktingbarn tror båda att om fler fick möjlighet att arbeta på detta vis skulle färre behöva remitteras till BUP

eller liknande patologisk inriktad verksamhet. Dessa resurser skulle då istället kunna gå till just organisationer som aktivt arbetar med skapande metoder. Även om det inte känns etiskt bra att arbeta med flyktingbarn skulle gynna arbetslivet, finns det många möjligheter till inkomstgivande projekt och arbetstillfällen för kreativt och skapande pedagoger.

Flyktingbarn har ett behov av att uttrycka sig med hjälp av alternativa metoder som musik, dans och att måla (Malmström, 2006), dessutom behöver de ha vuxna människor som de kan lita på nära till hands. Därför blir enligt min mening kombinationen av organisationers kunnande i att vara ett stabilt och tillitsfullt stöd för barnen med till exempel en kreativ och skapande musiklärare en mycket god blandning. Genom att barnet får hjälp med att uttrycka sig är möjligheten att stärka barnets jag- och självkänsla och förhoppningsvis få dem att känna sig stolta över sig själva och sina förmågor (Malmström 2006.)

Man kan fråga sig på vilket sätt sportaktiviteter påverkar jämfört med till exempel musikaktivitet. War Child skiljer dessa två åt även om de är medvetna om att det råder delade meningar om sport kan räknas som en kreativ aktivitet, men de tycker att båda ger bra saker för barnen. Sportaktiviteter främjar både fysiken och samarbetsförmågan och War Child använder dem för att stärka grupper och samhällen. Lena menar att det finns risk för tävling när man använder sport, vilket inte alltid påverkar barnen positivt. Å andra sidan kan det vara så att till exempel utövandet av musik till slut också kan bli en tävling och det är lätt att jämföra sig med andra och då uppleva sig själv som bättre eller sämre än någon annan. Om dessa två behöver skiljas åt är inget som framgår i denna studie, jag tror de kompletterar varandra. Något som dock är viktigt att påpeka är det som Kerstin säger, att idrottsföreningar tar ett stort ansvar för integreringen av flyktingbarn.

6.3 Teorin i praktiken

STOP-modellen (Gustafsson, Lindkvist & Böhm 1987) trycker på fyra områden som är av stor betydelse för ett barn som upplevt någon form av trauma, i detta fall handlar det om flyktingbarn. Om man tänker sig att en organisation med vana av arbete med flyktingbarn samarbetar med pedagoger med någon form av estetisk och skapande inriktning skulle man nå alla de fyra punkterna i STOP-modellen. Genom att erbjuda kontinuerlig och regelbunden verksamhet där man bygger upp tydliga ramar och förhållningssätt skapas en tydlig struktur för barnet. I ett sådant sammanhang finns det vuxna nära till hands för att vara där om barnet behöver prata om något.

I BiVs verksamhet finns där personal som är utbildade till socionomer, präster och har därför verktyg till att föra ett nära samtal med barnet vilket gör att den andra punkten, Talking and Time berörs. I många organisationer finns det ett antal frivilliga som ofta är där och både arrangerar lekar och aktiviteter för barnen alltså den tredje punkten Organized play. Den organiserade leken kan se ut på olika vis, allt från sportaktiviteter till musicerande beroende på den kunskap som finns hos de frivilliga. Om man här skulle hitta sätt att finansiera pedagoger kunde den organiserade leken utökas med exempelvis musikaliska färdigheter också på en hög nivå. Leken blir musik, dans eller konst där barnet både får lov att leka och uttrycka sig på samma gång.

Parent support, den fjärde punkten som berör föräldrarnas behov av att vara föräldrar på bästa möjliga vis. Relationen mellan barnen och deras föräldrar behöver ibland hjälp då rollerna i vissa fall kan förändras (Lillesaar, 1987). Ett tillfälle där föräldrar får lov att vara föräldrar

och barn får lov att vara barn skulle kunna vara vid en uppvisning eller något liknande forum. När barnet får lov att stå på en scen och visa något det lärt sig finns där goda chanser till att barnet upplever stolthet över sig själv. Om föräldrarna då sitter i publiken får de dels se sitt barn framträda, men också vara publik tillsammans med andra föräldrar. Kanske kan detta stärka föräldrarnas roll som föräldrar. Jag är medveten om att det inte alltid är så lätt att få föräldrar att komma och titta på sina barn vilket gör att om de kommer är det föräldrar som är engagerade men det skulle också kunna vara föräldrar som trots sin situation tar sig utanför dörren och besöker ett annat sammanhang och tar sin roll som förälder.

6.4 Mellanområdet

Lena pratar om att deras verksamhet äger rum i *mellanområdet* (Winnicott 2003). Alltså de är inte på ett sjukhus och inte i en skola utan det är något som står utanför de institutioner som kanske annars är mest naturliga för barnen. Det är en plats där lek och fantasi får lov att frodas och som också är en frizon från barnets verklighet, barnets livssituation. Genom att BiV säger att de arbetar i mellanrummet borde många andra organisationer som inte bedriver sin verksamhet i skola eller på sjukhus också göra det. När Clowner utan Gränser åker på sina resor och bedriver projekt i andra länder kanske man kan påstå att de *är* mellanrummet. De tar med sig en verksamhet till en plats där folk är i behov av att få skratta och ger föreställningar och genomför bland annat cirkusaktiviteter. Mellanrummet är enligt Winnicott platsen där vi är (om vi nu är någonstans?) när vi leker. Att då säga att Clowner utan Gränser *är* mellanrummet kan vara att ta i, men i vilket fall bidrar de till att barn (och kanske även vuxna) kan hamna i sitt eget mellanrum.

6.5 Att ge tillbaka hoppet

Hoppet är något som är väsentligt för barnet, det är det som bär det framåt i svåra situationer (Åkerberg, 1983) och behövs för att barnet ska våga drömma och ha en framtidstro (Gustafsson, Lindkvist & Böhm 1987). Det är viktigt att skapa miljöer och sammanhang där barnen känner sig trygga och där det finns människor de har tillit till. Detta skulle kunna ses som ett sätt att bidra till att skapa förutsättningar för att barnet ska våga hoppas. Clowner utan gränser vill sprida skrattet där skrattet har tystnat och de berättar att det nästan ser ut som om hoppet syns i ögonen efter att barnen antingen sett en föreställning eller deltagit i en workshop. Före är barnens ansikten färglösa, men efteråt är kinderna röda efter att ha skrattat. För barnen som deltagit i BiV handlar BiV-programmet om att ge varandra glädje. Lena från Röda Korset betonar hur viktigt det är att barnen har roligt, men också att om man orkar ha lite hopp, så orkar man kanske lite mer. Kanske går glädje och hopp hand i hand. Att kunna skratta och kunna visa och ge glädje skulle kunna vara stunder då hoppet glimtar till.

Även kreativiteten kan vara ett sätt att antingen stärka eller känna att man får tillbaka hoppet. I Kanada har en organisation använt sig av konstrelaterade övningar med flyktingbarn för att just stärka hoppet hos dem och hos deras föräldrar (Yohani, 2008). Enligt Yohani var det betydligt enklare att prata med föräldrarna om barnens hopp än om deras eget, överlag gav projektet ett positivt resultat som uppskattades av både barn och föräldrar. Detta tyder på att skapande metoder inte bara kan ge kunskap och färdigheter till flyktingbarnet utan även vara en väg till hoppet, alternativt ett stärkande av det hopp som finns. Återigen har en pedagog med någon form av skapande inriktning möjlighet att bidra till att stärka ett av människans viktiga behov: tron på hoppet.

I detta skede kan jag tycka det läge att fråga sig varför det inte är fler pedagoger med skapande inriktning som engagerar sig i arbetet med flyktingbarn? Det är sällan en organisation nekar till ett engagemang från någon med en profession som skulle kunna lyfta organisationens verksamhet och dessutom göra mycket gott för flyktingbarnen. Förutom att det oftast inte är ekonomiskt givande så tror jag en anledning kan vara brist på information. På till exempel Musikhögskolan i Malmö finns det en kurs som vissa får ta del av som inriktar sig mot barn som är i behov av särskilt stöd. Personligen var jag väldigt nöjd med denna kurs, men jag har under hela min studietid saknat tillfällen att prata om problematik som kan uppstå vid arbete med flyktingbarn. Detta kan jag tycka är lite synd med tanke på att idag finns det många flyktingbarn i vanliga skolan. Visserligen är många av dessa barn i behov av särskilt stöd, men kanske på ett annat vis än det som tas upp i kursen idag. Det är i barnens vardagsmiljöer (Malmström, 2006) som stödet bör finnas. Skolan kan inte göra allt, varken utbildningen på till exempel en musikhögskola eller grundskolan där flyktingbarnet kan finnas, men med mer kunskap och förståelse kan vi göra situationen bättre både för barnet och pedagogen.

6.6 Tillsammans

På *Tillsammans* 2008 försökte man att inkludera och integrera så många som möjligt utan en tanke på att det skulle kunna medföra några negativa konsekvenser. Viljan var att bidra till integrationen i samhället. Lena från Röda Korset ifrågasätter detta och funderar kring om det alltid är bra att blanda barn från olika sociokulturella sammanhang. Främst rör det i detta fall de flyktingbarn som ännu inte fått asyl. Barn har betydligt enklare att anpassa sig (Lillesaar, 1987) och om till exempel barnet och dess familj inte får uppehållstillstånd i Sverige, kanske man istället för att hjälpa till gör barnet en björntjänst. Kanske kan det göra barnet mer illa i det långa loppet trots att det har kul för stunden. Vissa flyktingbarn tenderar att reagera på sätt som inte är enkla att hantera som aggressivitet, passivitet och sorg (Kristal-Andersson, 2001). Det är inte bara svårt för en ledare/pedagog att hantera detta utan även för andra barn som befinner sig i samma sammanhang men med helt olika bakgrunder.

På samma gång som integrationsprojekt i stil med *Tillsammans* kan ifrågasättas är det också viktigt att visa att de också kan bidra och ge mycket positivt. Barnet har ständig tillgång till vuxna som kan se dem och i största möjliga mån ge dem den tid de behöver. De får ha kul och blir erbjudna skapande aktiviteter. I det kreativa lekanet får barnet möjlighet att använda hela sin personlighet (Winnicott, 2003) och får möjlighet att uppleva känslan av sammanhang (Antonovsky, 2005).

6.7 Samarbeta mera!

När man arbetar med flyktingbarn betonar Kerstin och Lena vikten av att ha en handledare, en mentor att prata med. Det var något vi saknade i *Tillsammans* men som skulle ha behövts. Om man arbetar i skolan finns det ofta personal att prata av sig med, både kuratorer, skolsköterskor och skolpsykologer, men i organisationsvärlden är denna roll inte självklar. Här skulle organisationer kunna hjälpa varandra och byta kompetenser och på så vis kanske göra varandras verksamheter lite bättre. För att kunna samarbeta måste man känna till relevanta samarbetspartners. Därför fann jag det intressant att ingen av informanterna, som alla tre är erfarna och mycket aktiva med arbete med flyktingar och/eller flyktingbarn, direkt kunde hänvisa till andra organisationer som arbetar på liknande sätt som de själva, alltså med

skapande metoder. Klara säger att organisationer borde samarbeta mer. Hon menar att det skulle kunna ge en större impact uppåt, alltså till politiker och andra som positivt kan påverka denna typ av verksamhet.

2007 kom 7972 barn i åldern 0-17 år till Sverige (Migrationsverket 2008). Det är långt ifrån alla dessa som får möjlighet att medverka i projekt och aktiviteter som BiV, Clowner utan Gränser och Tillsammans om inte vissa åtgärder genomförs.

Slutsats

I Sverige finns det många organisationer som arbetar med flyktingar, dock är det svårt att finna ett större antal som arbetar med skapande metoder som musik, dans, drama, rörelse och bild. Detta trots att det uppenbarligen både är uppskattat och finns ett behov av det.

För att det skulle bli en förändring på detta är ett alternativ att organisationer och pedagoger med en skapande inriktning samarbetar mera. Båda sitter på goda och viktiga kunskaper som skulle komplettera varandra väl i arbetet för att förbättra flyktingbarnens situation i Sverige och i världen. Ytterligare en väg skulle vara om dagens lärarutbildningar riktade en liten del av resurserna för att informera om barn med behov av särskilt stöd specifikt på flyktingbarn för att öka kunskapen inom området. För ju mer kunskap en pedagog äger, desto fler egna initiativ vågar han/hon förhoppningsvis ta.

Genom att använda organiserad lek får barnen möjlighet att utvecklas, både fysiskt och psykiskt. De får möjlighet att bearbeta traumatiska upplevelser på ett barnvänligt vis och vara en del av ett positivt sammanhang som förhoppningsvis kan bidra till ökad struktur i både barnens och föräldrarnas liv. Lek och skapande aktiviteter kan bidra till att hoppets låga åter tänds.

Jag vill avsluta denna uppsats med citat från de tre informanterna. Dessa hoppas jag inspirerar dig som läsare till att bidra till att förbättra flyktingbarns situation någonstans i världen. Alla kan inte göra allt, men alla *behöver* göra något.

Vänd på steken, vad kan du tillföra? Vad vill du dela med dig av det här? Vad kan du, vad är du bra på och vad kan du tillföra gruppen? (Lena, Röda Korset)

Vi vet ju att de barn som lever i väntans värld har ingenting så det är lite sorg i hjärtat på något vis att vi inte kan erbjuda dem mer just nu. (Kerstin, Barn i Väntan)

Deras ansikten är röda efter att ha skrattat och det är precis som om man kan se hoppet i deras ögon. De glittrar liksom igen.(Klara, Clownen utan gränser)

Referenser

- Antonovsky, A. (2005) *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Brandell-Forsberg, M. (1994) *Det är bråttom...* Stockholm: Rädda Barnen.
- Godani, G. (2004) *Till en pedagog från en psykolog*. Stockholm: Rädda Barnen.
- Goldberg, I. Jansveld, E. (2006) *State of the art, education in War Child programmes*. Holland War Child. Amsterdam
- Gustafsson, L. Lindkvist, A. Böhm, B. (1987) *Barn i krig*. Stockholm: Rädda Barnen och Verbum Gothia.
- Kalksma-van Lith, B. de Graaff, D. Jansveld, E. de Jager, A. (2007) *State of the art*. Holland War Child. Amsterdam
- Klasén McGrath, M (2008) om *PTSD*, Vårdguiden
<http://www.vardguiden.se/templates/Article.aspx?ArticleID=3244>
- Kristal-Andersson, B. (2001) *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Lillesaar, W. (1987) *Att ta emot flyktingar*. Statens invandrarverk.
- Malmström, C. (2006) *Satsa på barnens vardagsmiljöer*. Stockholm: Allmänna Barnhuset.
- Migrationsverket. (2008) *Mottagna 2007 efter län, kommun, medborgarskap, ålder och kön*. Norrköping, www.migrationsverket.se
- Patel, R. Davidsson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Socialstyrelsen. (2005) *När mamma blir slagen – att hjälpa barn som levt med våld i familjen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- UN High Commissioner for Refugees, Summary Update of Machel Study Follow-Up Activities in 2001-2002, December 2003. Online. UNHCR Refworld, available at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/415417874.html>
- Winnicott, D W. (2003) *Lek och verklighet*. Stockholm: Natur och kultur.
- Yohani, S. (2008) *Creating an ecology of hope*. Canada: Published online: 21 June 2008. Copyright Springer Science+Business Media, LLC 2008
- Åkerberg, H. (1983) *Kamp och kris. Två psykologiska och livsvetenskapliga kristeorier*. Studentlitteratur, Lund

